

Het Bruuijsel

Inventarisatiewerkgroep

De Inventarisatiewerkgroep organiseert diverse vogeltellingen in ons werkgebied. Deze inventarisaties hebben tot doel een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de vogelstand in een bepaald gebied, de verkregen resultaten worden beschikbaar gesteld aan diverse instanties.

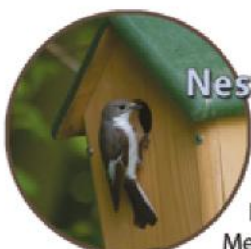
Zwaluwenwerkgroep

Sinds 1986 heeft de Vogelwacht een kunstmatige oeverzwaluwwand op 'Hemelrijk' te Volkel. De werkgroep inventariseert de daar en elders broedende Oeverzwaluwen. Daarnaast wordt onderhoud uitgevoerd aan alle oeverzwaluwwallen. Ook wordt onderzoek naar Huiszwaluwen gedaan, plaatst de werkgroep kunstnesten voor deze soort en geeft voorlichting aan bewoners.

Werkgroep Uilen

Het plaatsen en onderhouden van nestkasten in kerken, boerderijen en schuren is een van de belangrijkste taken van deze werkgroep. Alle broedgegevens worden zorgvuldig geregistreerd en aan de betreffende instanties doorgegeven. Daarnaast is het geven van advies en voorlichting over de bescherming van uilen een belangrijke activiteit.

Nestkastenwerkgroep

Deze werkgroep verschaft nestgelegenheid aan vogels en dan met name hollenbroeders, zoals Koolmees, Pimpelmees, Zwarte Mees, Boomklever en Bonte Vliegenvanger. Op dit moment heeft de werkgroep het beheer over zo'n 700 nestkasten. Tevens inventariseren en administreren we alle broedgevallen in deze nestkasten.

Ravenwerkgroep

De twee Maashorstraven waren in 2012 de eerste broedende Raven sinds negentig jaar in Noord-Brabant. Deze iconen van de Maashorst worden elk jaar op de voet gevolgd door leden van de werkgroep. In samenwerking met de Raven Werkgroep van de Werkgroep Roofvogels Nederland worden de jongen geringd en terugmeldingen verzameld om zo een goed beeld van de verspreiding te krijgen.

Werkgroep Trektellen

Elk jaar vanaf 1 augustus tot en met 1 december worden op de telpost op de Brobbelbies alle overtrekkende vogels geteld. Deze dagelijkse telling is van zonsop- tot zonsondergang. Hierdoor wordt een prachtig beeld verkregen van de jaarlijkse vogeltrek over de Maashorst. Daarnaast is het ook een gezellige ontmoetingsplek voor al onze leden.

Werkgroep Senioren

Een actieve groep senioren die iedere maandagmorgen gaat wandelen voor het sociale contact, maar ook om vooral samen van de natuur te genieten. Daarnaast wordt assistentie verleend bij het maken van nestkasten en bij het uitvoeren van inventarisatiewerkzaamheden. De minimumleeftijd voor deelname aan deze werkgroep is 55 jaar.

Roofvogelwerkgroep

Naast het inventariseren van roofvogels in Uden en omgeving, wordt aandacht besteed aan het maken en plaatsen van nestkasten of horsten, alsmede het controleren en registreren ervan. Verder is assisteren bij het jaarlijks ringen van jonge roofvogels ook een taak van deze groep.

Jeugdvogelwacht

De Jeugdvogelwacht is echt een bruisende werkgroep van Vogelwacht Uden. Zij is bedoeld voor jongeren tussen de acht en vijftien jaar en heeft als doel de jeugd kennis te laten maken met alle facetten van de natuur. Samen ontdekken, ervaren en vooral genieten is daarbij het uitgangspunt. Onze jeugdeden gaan 'echt naar buiten'!

Werkgroep Publiciteit

Vier maal per jaar verschijnt ons clubblad 'Het Bruujssel' waarin leden elkaar op de hoogte houden. De redactie en opmaak van dit blad en van andere publicaties gebeurt door de werkgroepleden. Ook zorgen ze regelmatig voor publiciteit in de media. Daarnaast beheert deze werkgroep de website, WhatsApp groepen, Twitter en houden ze de Facebookpagina actueel.

Stichting Vrijwillig Landschapsbeheer Uden

Deze zelfstandige stichting waarin Vogelwacht Uden participeert houdt zich bezig met het behoud, herstel en ontwikkeling van kleine landschapselementen in de omgeving van Uden. Hiertoe worden o.a. wilgen geknot, elzensingels teruggezet en poelen gegraven.

Natuur & Milieu

Een gezamenlijke werkgroep met het IVN-Uden en de sVLU. Het doel van deze werkgroep is om natuur- en milieuplannen van o.a. gemeenten rond de Maashorst of de provincie te toetsen en van commentaar te voorzien. Kansen en bedreigingen op natuurgebied worden besproken en waar nodig wordt direct actie ondernomen.

 info@vogelwachtuden.nl ● www.vogelwachtuden.nl

Voorzitter

Jan-Willem Hermans
Broekmorgen 28
5401 PK Uden
 0413-269804
 jwhermans@kpnmail.nl

Redactieleden

Martien van Dooren
John Hermans
Jan-Willem Hermans
Dick Slaa
Mignon van den Wittenboer

Secretaris

José Escher
Kruisstraat 13
5388 CH Nistelrode
 0412-650180
 secretariaat@vogelwachtuden.nl

Eindredactie, opmaak en kopij

Mignon van den Wittenboer
Stoppelveldseweg 1A
5473 RR Heeswijk-Dinther
 0413-785338
 bruujssel@vogelwachtuden.nl

Penningmeester

Anita van den Acker
Raam 523
5403 TM Uden
 0413-253151

Drukwerk, omslag en afwerking

Graphiset B.V. te Uden

Verspreiding

Lies Schoenmakers (coördinatie)
Dorien en Theo Versteegden e.v.a.

Bestuursleden

Peter van de Braak
John Opdam
Mignon van den Wittenboer

Bankrelatie

ABN-AMRO Uden
IBAN NL93ABNA0609968254

Clubgebouw

De Groenhoeve
Artillerieweg 3, Uden
(bij Kinderboerderij)

'Het Bruujssel' verschijnt vier maal per jaar in een oplage van 280 exemplaren (incl. links)

*We zien niet graag dat iemand gedeeltes van dit blad gebruikt voordat we daar toestemming voor hebben gegeven.
Men dient dan wel Het Bruujssel als bron te vermelden. © Vogelwacht Uden e.o.*

Inhoudsopgave

Van de redactie

Mignon v.d. Wittenboer **3**

Mededelingen bestuur

José Escher **4**

Vogelvierdaagse

Jan-Willem Hermans **5**

1000 soorten weekend, biodiversiteitsfeest!

Leo Ballering **6**

Visdiefvlotjes Project Hemelrijk

Leo Ballering **9**

Bijzondere waarnemingen

Peter van de Braak **11**

Break Out Run Hofman Plassen

Leo Ballering **12**

Excursie Mariapeel

John Hermans **17**

Ravenbroedsel 2019

Leo Ballering **18**

Voor u gelezen

John Hermans **20**

Lentetelling van trekkende roofvogels in Batumi, Georgië

Leo Ballering **25**

Vogelwacht Uden goes Slowakije

Jan-Willem Hermans **29**

Vogel in de Maashorst: 'de Grasmus'

Jan-Willem Hermans **38**

Luider

Bart Gras **39**

Uitgelicht

'Grote waadvogels, kraanvogels en trappen'

Dick Slaa **40**

Sluitingsdatum kopij voor het volgende Bruujssel is op 1 september 2019!

Van de redactie

Vanmorgen werd ik om half zes wakker in mijn slaapzak in het Natuurcentrum, snel check ik de link van het 1000-soortenweekend. En YES! De magische grens van 1000 soorten is gepasseerd en geeft nu 1006 aan!!! Wat een geweldige prestatie van de inmiddels bijna 90 tellers die dit weekend in de Maashorst op pad zijn. Bij bijna geen van deze waarnemingen was ik aanwezig maar ik kon het wel van heel dichtbij volgen.

Het leslokaal van het Natuurcentrum is dit weekend het episch centrum voor de tellers. Het vertrekpunt voor veel veldbezoeken, gelegenheid om even bij te praten, een kop koffie met een broodje te nuttigen of tussen de middag van een kom warme soep te genieten. Een mooie kans voor mij om mijn werk voor het Natuurcentrum even te combineren met mijn vrijwilligerswerk voor de Natuurorganisaties. Aan de reacties van de deelnemers te horen lijkt dat aardig gelukt te zijn. Vooral de jeugd van de JNM en NJN is erg blij met de kampeerplek die we voor ze geregeld hebben en geniet volop van de verse broodjes die ik tussendoor in het Natuurcentrum voor ze afbak. Die jeugd was wel de reden om op het Natuurcentrum te blijven slapen, een beetje toezicht leek ons wel verstandig, maar groot compliment voor deze groep! Leuk om ze hier te mogen ontvangen en ze hebben een flinke bijdrage geleverd aan het eindresultaat. Blijven slapen had nog wel een heel klein voordeel: op de zolder van het Natuurcentrum kwam ik laat op de avond een Huismuis tegen, ja daarvoor moet je wel in een gebouw óp De Maashorst verblijven. Die prijkt nu dus ook op het lijstje met waargenomen zoogdieren. Van dit 1000-soortenweekend is verderop in dit Bruujssel een verslag te vinden. Verder weer een heel scala aan interessante bijdragen in deze uitgave: het team van de visdiefvlotjes heeft het voor elkaar gekregen twee zeer solide broedvloten op het Hemelrijk te plaatsen. De Ravenwerkgroep heeft er

wederom voor gezorgd dat de vier jonge Raven die dit jaar op De Maashorst uit het ei kropen voorzien zijn van een kleurring. Excursieverslagen van dichtbij (Mariapeel), wat verder weg (Slowakije) en nog verder weg naar Batumi waar de roofvogels in het voorjaar net zo massaal over blijven te trekken als tijdens de najaarstellingen.

Tijdens het 1000-soortenweekend brengen we de biodiversiteit van de Maashorst in kaart. Helder is dat het gebied een enorme soortenrijkdom kent en aan tal van dieren en planten onderdak biedt. Dat we daar voorzichtig mee om moeten gaan behoeft geen toelichting. Dat was ze bij de Gemeente Landerd blijkbaar even ontschoten toen daar de vergunningaanvraag voor een Breakout Run binnen kwam. Met 8000 deelnemers (en vergeet vooral niet al het publiek daaromheen) midden in het broedseizoen, via allerlei obstakels door het gebied rennen is echt een slecht plan. Dat één van de obstakels op tien meter voor de oeverzwaluwwand werd geplaatst, was voor een paar leden van de Vogelwacht aanleiding om heel snel in actie te komen. Hoe dat verder verlopen is lees je in het verslag van Leo Ballering. Die goede afweging tussen natuurbelangen en de belangen van allerlei commerciële bedrijven die graag gebruik maken van dit gebied is iets waar we de betrokken politici nog eens heel goed op willen wijzen. Dus heel fijn dat we weer over keiharde cijfers beschikken om onze argumenten te onderbouwen.

Vanavond ga ik thuis even op zoek naar een life-trap om de Huismuis op de zolder van het Natuurcentrum te vangen en naar een gebouw zonder horeca te verplaatsen, zijn mijn collega's ook weer blij. En dan nog heel snel het Bruujssel naar Graphiset verzenden, deadline weer gehaald én doel van deze activiteit bereikt. Topweekend!

Mignon van den Wittenboer

Mededelingen Bestuur

Beste Vogelwachters,

Nog één maand en dan zit de eerste helft van het jaar er weer op. Juni met het 1000-soorten weekend is nog niet eens geweest maar toch hebben we er weer een druk half jaar opzitten. De gebruikelijke wandelingen, hele en halve dag excursies, lezingen, inventarisaties, de Big Day, teveel om allemaal op te noemen en we hebben het allemaal alweer achter de rug. En dan hebben we het nog niet eens over alle verschillende werkgroepen waar ook vele leden actief zijn. De deelname aan de verschillende activiteiten blijft wisselend en soms lastig te voorspellen. Maar als je zoveel organiseert kun je natuurlijk ook niet verwachten dat alle activiteiten even goed bezocht worden.

In het vorige nummer hebben we al melding gemaakt van de grondige opknapbeurt van de oeverwaluwenwand bij Hemelrijk. Ondertussen zijn ook de **visdiefvlotjes** gebouwd en verankerd in het water van Hemelrijk. Dit is ook nog een hele klus geweest dus we willen allen die hier aan mee hebben geholpen hartelijk danken voor alle inspanningen. Hopelijk duurt het niet al te lang voordat de Visdiefjes deze prachtige vlotjes weten te vinden en er hun nesten gaan bouwen.

De **buitenland excursie** ging dit jaar naar Slowakije. Met 23 leden hebben we sneeuw, hagel, regen maar ook veel mooie soorten gezien. Van alle waarnemingen zijn in elk geval de Ruigpootuil, de Oeraluil en de Drieteenspecht het vermelden waard. Verderop in dit Bruujssel is het volledige verslag te lezen.

Ondertussen is de uitnodiging voor **de herfstexcursie naar Ameland** rondgestuurd. En binnen een mum van tijd hebben zich 30 leden aangemeld. We hadden voor 28 leden gereserveerd maar Martien heeft gelukkig nog vier extra bedden kunnen regelen. Dus als er nog interesse is, wees er snel bij want we hebben nog maar twee plaatsen beschikbaar.

Opgeven kan via: secretariaat@vogelwachtuden.nl

Het evenement is alweer voorbij wanneer jullie dit lezen maar in juni vond voor de derde keer **het 1000-soorten weekend** plaats. Dit jaar zijn we op vrijdagmiddag in de Groenhoeve gestart met lezingen over een aantal soorten die de Maashorst rijk is. Daarna gingen we naar het natuurcentrum De Maashorst om de telling officieel te openen. Het leslokaal in het natuurcentrum heeft weer als centraal punt gediend. Uit heel Nederland kwamen bijna 15 leden van de diverse jeugdnatuurbonden om ons te helpen met tellen. Verderop in dit Bruujssel een verslag van dit weekend.

In het bestuur zijn we aan het nadenken over **de naam van onze vereniging**. Vogelwacht De Maashorst is mogelijk een logischer naam dan Vogelwacht Uden e.o. De naam Vogelwacht De Maashorst dekt voor 100% het gebied waar we als vereniging primair actief zijn. En voor leden die niet uit Uden komen is het wellicht ook een betere naam. Die reactie kregen we in elk geval van één van onze leden. Maar iedereen ervaart dat mogelijk anders. We hebben dit idee voor het eerst in februari tijdens de jaarvergadering gedeeld en toen kwam er niet zoveel reactie op. Ondertussen hebben jullie er wat langer over na kunnen den-

ken en we zijn wel benieuwd wat onze leden ervan vinden. Jullie kunnen je reactie naar: secretariaat@vogelwachtuden.nl sturen.

*Namens het bestuur een mooie zomer
en een prettige vakantie toegewenst.*

José Escher

Nieuwe leden:

Ysolde Verkaar uit Uden

Marc van Lierop uit Uden

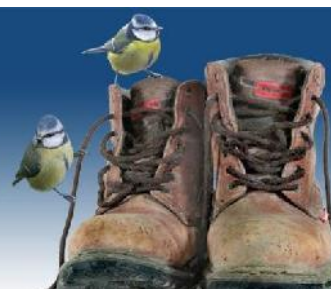
Steven Geurts uit Heeswijk-Dinther

Corine Hagens uit Nistelrode

Welkom allemaal!

Vogelvierdaagse

12 t/m 19 mei 2019

Elk jaar roept Vogelbescherming de Nationale Vogelweek uit. Dit jaar was dat in de week van 12 tot en met 19 mei 2019. Het is de bedoeling om bij een groot publiek vogels bekend te maken. Wij doen al vanaf het begin mee met het organiseren van een zogenaamde vogelvierdaagse. Vier dagen gaan we wandelen in De Maashorst. Dit jaar vond de start plaats op donderdagavond 16 mei 2019. Maar liefst 50 personen kwamen op deze avond af. Gelukkig hebben we veel enthousiaste excursieleiders onder ons en het duurde niet lang of er waren vijf groepen gevormd van zo'n tien personen. Het wandelen kon beginnen. Ook vrijdagavond 17 mei 2019, met iets minder weer, toch 40 deelnemers. Op zaterdag 18 mei en zondag 19 mei 2019 zijn we 's morgens gestart, gelukkig elke dag met genoeg gidsen en per groep een telescoop. Zaterdag weer een 50-tal deelnemers en zondag zelfs 60. Ruim 250 personen in vier dagen tijd rond geleid door De Maashorst. Mooie vogels gezien en veel ervaring opgedaan. De reacties op de site van Vogelbescherming waren dan ook overwegend positief, hierbij enkele citaten:

- *Kleine groepen, leuk contact met excursieleider, enthousiaste vertellers, expertise van de gids.*
- *We zijn vier dagen hier op excursie geweest met elke keer een andere excursieleider. Het zijn vier hele mooie excursies geweest. We proberen volgend jaar dit weer te doen. We hebben drie dagen op een camping gestaan om deze excursies te volgen en we hebben er geen spijt van gehad.*

Er zijn natuurlijk wel verbeterpunten:

- *Soms was het dialect van Brabant wat lastig te verstaan.*
- *Koffie en WC werden gemist.*

Er zijn ook nieuwe soorten waargenomen, wat de denken van de Roodbuik Tapuiten en de Steenkuil?!!

Kortom weer een geweldige happening, waarbij we het prachtige gebied De Maashorst positief in beeld gebracht hebben. Gidsen bedankt, zonder de aanwezigheid van onze enthousiaste gidsen is dit niet te organiseren. Volgend jaar weer!!

Jan-Willem Hermans

1000 soorten weekend, biodiversiteitsfeest!

Van vrijdag 14 juni tot zondag 16 juni 2019, is voor de derde keer het 1000 soorten weekend van de Maashorst gehouden. Het was een groot succes met in totaal 1223 soorten, iets meer/minder dan in 2015 (840 soorten) of 2017 (784 soorten). Dit is vooral te danken aan het goede weer en de grote hoeveelheden waarnemers 119.

Zeker het laatste jaar komen er steeds meer berichten dat de biodiversiteit onder druk staat, dat er een door-de-mens-veroorzaakte uitstervingsgolf aan de gang is en dat ook de biomassa, het aantal dieren per soort, achteruit holt. Maar hoe weet je dat de biodiversiteit achteruit gaat? Dat moet je dus meten, onderzoeken, analyseren en rapporteren. En je moet specialisten hebben van elke soortgroep die de waarnemingen op juistheid moeten kunnen beoordelen.

Vier jaar geleden hebben we ervoor gekozen om in de Maashorst, de parel van ons werkgebied, de biodiversiteit te onderzoeken door middel van een zogenaamd 1000 soorten weekend: in een weekend zoveel mogelijk soorten in het gebied van de Maashorst bepalen, dus niet alleen vogels maar ook planten en insecten, weekdieren, korstmossen, vissen en zoogdieren, kortom alles wat leeft.

Mini-symposium

Alvorens het 1000-soorten weekend officieel van start ging, namen een aantal geïnteresseerden deel aan een mini-symposium dat op vrijdagmiddag 14 juni in De Groenhoeve in Uden gehouden is. Door een aantal specialisten op het gebied van onder meer zoogdieren, vogels en planten gaven een uiteenzetting over hoe de specifieke soortgroepen in De Maashorst vertegenwoordigd zijn. Na afloop verplaatste het gezelschap zich naar het terras van Natuurcentrum De Maashorst in Nistelrode. Onder het genot van een hapje en een

drankje gaf wethouder Peter van Boekel van de gemeente Bernheze het 'startschot' voor het 1000-soortenweekend. In de speciaal voor dit weekend aangemaakte telling op waarneming.nl voerde hij een zelfgekozen en juist gedetermineerde soort in: de Huismus. Een soort waarvan de stand de afgelopen decennia gehalveerd is, maar die gelukkig rond Slabroek nog veel te vinden is. Kort daarna waaierden de tellers uit over De Maashorst: het ene groepje ging op zoek naar nachtvlinders in het beekdal, een ander ging met batdetector in de hand op zoek naar vleermuizen en anderen struinden gebieden af om tot in de late uren (nacht)vogels aan de lijst met soorten toe te voegen.

Wethouder Peter van Boekel geeft de aftrap op het terras bij het Natuurcentrum.

📷 *Jos van der Wijst*

Op naar de 1000! Wat ook goed geregeld was, was een speciale Whatsapp-appgroep waarmee iedereen in contact stond met elkaar... Handig om mede te delen dat er poelen geschept gingen worden of waar de nachtvlinders geteld gingen worden. Ook werd er veel van deze app gebruik gemaakt om achter de naam van soorten te komen; er was altijd wel een soort specialist bereik-

baar om een naam aan een wespje of vlinder te geven. En de techniek heeft ook niet stil gestaan! In de Obsmapp app van Waarneming.nl is nu de mogelijkheid om een foto te laden en na een druk op een knop komt de naam van de meest waarschijnlijke soort in beeld. Dit is een zeer handig hulpmiddel voor waarnemers om zich eens op een andere soortgroep te richten!

Om middernacht was 37% van het doel al behaald: 372 soorten verdeeld over 901 waarnemingen van 32 waarnemers. Vooral de vogels waren al goed vertegenwoordigd met 86 soorten, de nachtvlinders met 52 soorten.

Zaterdag 15 juni

Al vroeg in de ochtend kwam het erf van Natuurcentrum De Maashorst tot leven, niet zozeer door de vogels die van zich lieten horen, nee, er was vooral achter op het erf beweging. Daar rolden één voor één de leden van de jeugdbonden JNM en NJN uit hun tenten. Net als tijdens het 1000-soortenweekend in 2017, hadden ook nu weer zich bijna vijftien leden van de twee jeugdbonden opgegeven om ons te helpen. Vanuit heel Nederland waren ze naar het zuiden afgereisd om hun kennis beschikbaar te stellen en een bijdrage aan te tellingen te leveren. Blijkbaar is de Maashorst bij hen bekend als bijzonder gebied en dat bleek ook later, toen iedereen mee wilde het Wisenten-gebied in! 's Avonds was er een behoorlijke regenbui overgetrokken maar na nog wat buien in de ochtend zou het mooi weer zijn en dat klopte. Tussen de middag waren er al 686 soorten gezien en vooral de floristen / plantenmensen waren goed bezig met 348 soorten, ook waren er nog 21 nachtvlinders bijgekomen. Het leukste was nog dat er heel veel waarnemers in het veld waren, maar liefst 84 waarnemers die gegevens hadden ingevoerd!

Na de middag werden er poeltjes geschept en kwamen de eerste amfibieën binnen, Kamsalamander en Kleine Watersalamander. Andere waarnemers dachten het slimmer aan te pakken en ondervroegen vissers bij de Hofmans plassen naar wat ze gevangen hadden, maar helaas nog niks. 's Avonds is er op de Slabroekse bergen nog een poging gewaagd om nachtvlinders te vangen, al gauw kwam er o.a. een lindepilstaart op het licht

en het witte doek af. Frans Post was elders in de Maashorst in de weer met nachtvlinders en scoorde, en passant, ook nog alle duizendpoten, miljoenpoten en ook nog een Vos met drie jongen, die langs liep.

In het leslokaal worden de tussenstanden nauwlettend in de gaten gehouden.

📷 Jos van der Wijst

Zondag 16 juni

Zondag was het weer vroeg druk op het Natuurcentrum, iedereen kwam met grootse verhalen over waarnemingen van gisteren, kwam ontbijt halen voordat ze weer het veld ingingen, al bleef Isidro wel wat lang dralen... en de laatste update over het totaal aantal soorten dat gezien is. En er was goed nieuws! Gedurende de nacht was het doel van 1000 soorten bereikt!

Niet dat nu iedereen stil ging zitten, er kwamen nog studenten toegepaste biologie van de HAS in 's Hertogenbosch die met Nico het veld in gingen, vogelaars die de honderdste vogelsoort probeerden te tikken en verder voor andere soorten het veld in gingen. Spinnenmannen die met hun insectennetten nog even koffie kwamen drinken voordat ze op jacht gingen... al met al een erg dynamisch en enthousiasmerend geheel! Ondertussen werd ook aan dit verslag en de komende persberichten gewerkt want zonder verslag of reclame valt het werk van al deze vrijwilligers niet op!

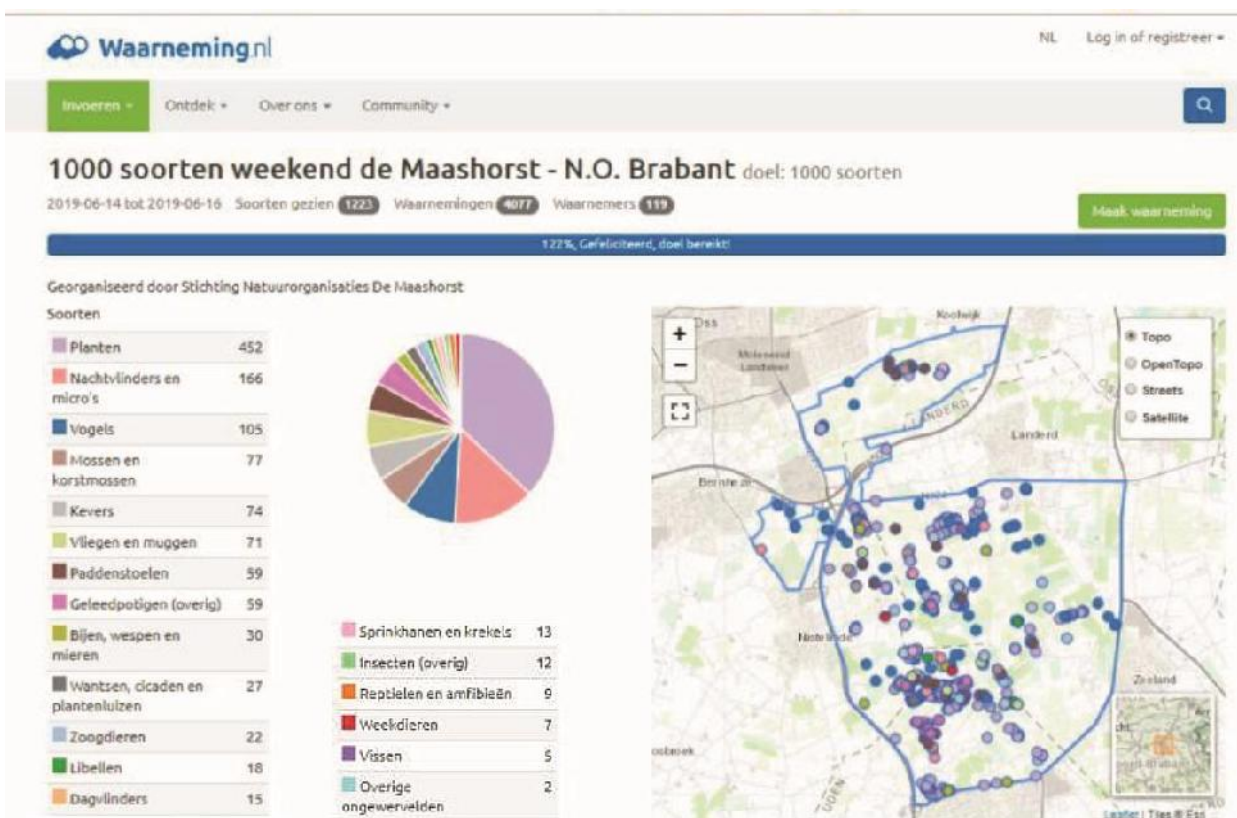
Waarnemers

Een van de opvallendste ontwikkelingen dit jaar waren de grote aantallen waarnemers! Na twee

dagen hadden al 90 waarnemers hun waarnemingen ingevoerd maar er waren veel meer mensen op pad die wel meehielpen maar die geen waarnemingen ingevoerd hadden. Dit is misschien nog wel de mooiste ontwikkeling in de geschiedenis van de 1000 soorten weekenden. Dit geeft aan dat het gebied steeds beter bekend wordt bij steeds meer mensen!

Leo Ballering

Datum	Tijdstip	Soorten	Waarnemingen	Waarnemers
14jun19	24:00	372	901	32
15jun19	13:00	686	1704	50
15jun19	17:00	807	2198	63
15jun19	23:00	930	2793	84
15jun19	01:42	1000	2856	86
16jun19	10:00	1021	3078	90
16jun19	18:00	1223	4077	119

Natuuronderzoekers uit heel Nederland werken samen met leden van de lokale natuurorganisaties.

📷 Marc Poulussen

Visdiefvlotjes Project Hemelrijk

Half maart hadden Hans, Jan en Ad de twee vlotjes geheel volgens plan af. En heeft Hans ze twee weken later 's ochtends vroeg op zijn aanhanger naar het Hemelrijk vervoerd waar toen ook aan de oeverwaluwand gewerkt werd. Met wat hulp zijn de vlotjes van de aanhanger geladen en aan de oever in het water gelegd. Daar is er 1500 kg grind op vlotjes gestort en zijn de halve rioolbuizen in het grind op de vlotjes gelegd, deze dienen als bescherming van de pullen tijdens slecht weer of tegen teveel zon. Door het gewicht van het grind zakten de vlotjes dieper in het water, zodanig dat de slabben die aan de zijkant gemaakt zijn mooi onder water kwamen te hangen. Samen met het open hekwerk dat de zijkant vormt, zouden deze slabben ervoor moeten zorgen dat pullen, als ze te water raken, weer omhoog en door het hekwerk heen op het vlot kunnen klimmen. Tegelijkertijd moet het hekwerk andere soorten zoals ganzen en eenden tegenhouden om op het vlot te komen.

Visdief Mignon van den Wittenboer

Woensdagavond 17 april wilden we de vlotjes gaan plaatsen. We konden het motorbootje van Hemelrijk lenen en zijn eerst de ankers voor de

vlotjes gaan plaatsen. Dit zijn betonblokken met een ijzeren oog erin waaraan een ijzeren ketting van 25 meter vastzit. De blokken werden langzaam uit het bootje gelaten en aan drijvende plastic vaten vastgebonden. Toen de ankers geplaatst waren zijn we de vlotjes gaan ophalen. Maar daar begonnen de problemen. We hadden bedacht dat we de vlotjes, aan elkaar gebonden, achter het motorbootje aan naar de ankers, 500 meter verderop, zouden trekken. Maar het manoeuvreren met twee vlotjes achter het bootje viel niet mee en we liepen al snel weer vast aan de oever. Na enig overleg probeerden we de vlotjes een voor een te duwen naar de ankers maar al snel begaf de motor van het bootje het. Niks aan te doen, we moesten terugroeien en wachten totdat we een ander bootje tot onze beschikking zouden hebben. Ondertussen waren de vakanties begonnen en konden we pas een maand later de klus klaren. Op 13 mei konden we het andere motorbootje lenen en hebben we de bootjes één voor één naar de ankers geduwd. Dit ging veel beter dan beide vlotjes achter het bootje zoals we eerst probeerden. Hans lieten we achter op het eerste vlotje om deze aan het anker vast te maken terwijl wij het tweede vlotje gingen halen. Die hadden we snel ter plaatse en ook aan het anker gebonden. Daarna werden de vlotjes met een lange ketting verbonden. Aan het midden van die verbindingsketting hebben we nog een betonblok gehangen zodat de vlotjes strakker tegen elkaar liggen. Ook werden er aan vier kanten bordjes aan de vlotjes gehangen, waarop staat dat deze broedvogelvlotjes niet verstoord of betreden mochten worden en een uitspraak van Siemon Koopmans, wiens erfenis gebruikt is om de materialen van de vlotjes te

kopen. De vlotjes liggen uiteindelijk aan de zuidkant van het Hemelrijk, in de buurt van het naaktstrand. Hierbij willen we leden oproepen om, regelmatig, met verrekijkers en telescopen de vlotjes te controleren op broedende vogels!

Laat de visdiefjes of andere soorten nu maar komen, deze vlotjes liggen er, hopelijk nog veel jaren!

*Leo Ballering, namens het visdiefvlotjes collectief
(Ad, Jan en Hans)*

Het plaatsen van de vlotjes op Hemelrijk.
📷 Leo Ballering

Onder: Visdief 📷 Mignon van den Wittenboer

Bijzondere waarnemingen

Hier een selectie van de bijzondere waarnemingen van eind maart 2019 tot begin juni 2019..

Het is slechts een klein gedeelte van de vogelwaarnemingen uit onze regio die ingevoerd zijn op www.waarneming.nl. Deze waarnemingen hebben allen het kenmerk zeldzaam of zeer-zeldzaam (rood aangegeven). Vorige keer schreef ik dat de Koereiger de 245 soort voor onze regio betekende. Dit moest echter nog hoger zijn, nl. 258 soorten. Dat er dit voorjaar drie soorten bij zouden komen hadden we zeker niet verwacht. De Schreeuwarend die Alain goed op de foto heeft gezet is toch wel een klapper zeg. Jammer dat deze niet even in de Maashorst is blijven hangen.

Op 30-3 is een Cetti's zanger bij de hofmansplassen gemeld, een soort die langzaam naar het noorden aan het trekken is. Hij was al enige tijd aanwezig in Rosmalen en de Kraaijenbergse Plassen. De Dwergaalscholver die in Keent heeft gezeten was redelijk vliegerig. Jos heeft deze over Reek zien vliegen wat binnen onze regio valt. Wanneer zouden we deze aan de Leijgraaf kunnen verwachten.

Peter van de Braak

Wil je op de hoogte blijven kijk regelmatig op onze site: www.vogelwachtuden.nl of meld je aan voor onze Vogelwacht App-groep!

Datum:	Aantal	Soort:	Locatie:	Waarnemer:
21-3-2019	1	Zeearend	Maashorst - 3 Vennen	Alain Hofmans
23-3-2019	12	Kraanvogel	Uden - Annabos	Chris van Lieshout
30-3-2019	1	Cetti's zanger	Maashorst - Hofmansplassen	E. Roumen
1-4-2019	1	Rouwkwikstaart	Maashorst - Begrazingsgebied	Rick Meulendijks
17-4-2019	1	Hop	A50 - Afslag Uden-Noord	Arthur Pfaff
19-4-2019	8	Beflijster	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst
19-4-2019	1	Schreeuwarend	Maashorst - Grensweg	Alain Hofmans
19-4-2019	1	Zwarte Ooievaar	Maashorst - Begrazingsgebied	Jos van der Wijst
21-4-2019	1	Draaihals	Veghel - De Dubbelen	Leo Ballering
23-4-2019	1	Kleine Jager	Maashorst - Brobbelbies	Martien van Dooren
23-4-2019	1	Steppekiekendief	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst
25-4-2019	1	Engelse Kwikstaart	Maashorst - Brobbelbies	Gerard van Aalst
25-4-2019	1	Europese Kanarie	Vorstenbosch	Teun van Kessel
25-4-2019	1	Ortolaan	Maashorst - Brobbelbies	Jan van Lith
29-4-2019	1	Purperreiger	Uden - Melle	Toy Janssen
2-5-2019	2	Morinelplevier	Maashorst - Palmven	Gerard van Aalst
7-5-2019	1	Grote Pieper	Maashorst - Begrazingsgebied	Teun van Kessel
14-5-2019	37	Noordse Kwikstaart	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst
18-5-2019	2	Drieteenstrandloper	Veghel - Hoogebiezen e.o.	Gerard van Aalst
19-5-2019	2	Temmincks Strandloper	Veghel - Hoogebiezen e.o.	Wouter Thijs
19-5-2019	8	Zwarte Stern	Veghel - Hoogebiezen e.o.	Wouter Thijs
24-5-2019	2	Bergeend	Landerd (gemeente)	Martien van Dooren
25-5-2019	1	Lepelaar	Veghel - Schil en de Punt	Ivo Meeuwissen
5-6-2019	1	Dwergaalscholver	Reek	Jos van der Wijst
9-6-2019	1	Engelse Kwikstaart	Maashorst - Brobbelbies	Alain Hofmans

Breakout Run Hofmans Plassen:

*succesvol protest tegen onderdelen,
na de melding komt het opvolgen!*

Op vrijdag 23 mei 2019 kregen we een melding van een vogelwachtlied dat een van de obstakels van de geplande Breakout Run wel heel dicht bij de oeverzwaluwkolonie van de Hofmans Plassen stond... Daarop is door de samenwerkende natuurorganisaties actie ondernomen, maar daarmee was de kous nog niet af! Effectief protesteren vergt een lange adem, dat bleek maar we hebben denk ik wel een goede basis gelegd voor volgende jaren!

Onder de Wet natuurbescherming geldt een zorgplicht voor alle in het wild levende dieren. De zorgplicht houdt in dat "ingrepen die nadelig kunnen zijn voor dieren en planten, in redelijkheid zo veel mogelijk nalaat of maatregelen neemt om onnodige schade aan dieren en planten te voorkomen". Dit houdt in dat bijvoorbeeld territoria en nesten van alle vogelsoorten niet verstoord mogen worden zonder voorgaande toestemming. Wij waren dan ook heel verbaasd dat we op vrijdag 23 mei een melding kregen dat een van de obstakels van de Breakout Run over de Hofmans Plassen wel heel erg dicht bij de oeverzwaluwkolonie stond. Zaterdag zijn Mignon en ik gaan kijken en inderdaad: een klimsteltage stond op nog geen tien meter van de ene koloniewand met 55 actieve nesten, een andere wand met 29 nesten was iets verder weg: op 29 meter. Oeverzwaluwen vlogen in en uit met voedsel en ontlasting: dat betekende dus dat er jongen in de nesten zaten en die kunnen niet lang zonder voedsel. Het viel op dat de Oeverzwaluwen van beide wanden op afstand bleven als er slechts twee mensen bij het obstakel waren, er was dus serieus sprake van verstoring. Daarnaast werden vier verschillende paartjes Klei-

ne Plevier gezien, twee aan twee op stukken waar ook het parcours en / of obstakels overheen liepen, broedden er Spreeuw en Witte kwikstaart in de zandzuiverings-installatie, baltste de Boomleeuwrik boven een van de obstakels en werden er Futen en ganzen met jongen gezien. Genoeg reden om snel actie te ondernemen, ook al omdat de run acht dagen later zou plaats vinden. Via Jos van de Wijst, werden de samenwerkende natuurorganisaties van de Maashorst op de hoogte gebracht en werd er een plan opgesteld. Omdat de Breakout Run een groot evenement is met meer dan 8000 deelnemers over twee dagen moesten we de problemen goed in kaart brengen en andere betrokken organisaties inschakelen.

De Breakout Run obstakels werden precies op een strandje gezet waar zich een paartje Kleine Plevieren had gevestigd.

Allereerst moesten we de situatie voor de vogels zelf in kaart brengen en die vergelijken met de verplichte natuurscan die nodig is voor een evenementenvergunning. Zondagochtend 24 mei werd een Sovon LiveAtlas vogeltelling gedaan en

daarbij werden er 39 territorium houdende vogelsoorten vastgesteld. De waarnemingen van de dag ervoor werden bevestigd en bovendien werden er bij alle plassen actieve Meerkoetnesten gevonden. Deze waren mede interessant omdat sommige onderdelen van de run door het water langs de oevers gaan (zie kader Breakout Run). Interessant was ook dat er graafsporen waren in de oeverzwa-

luwwand. Annemarie van Diepenbeek, sporendeskundige, stelde vast dat het om een Vos ging, een nacht actief dier, interessant omdat er ook een Nightrun gehouden werd. Ook werden alle recente waarnemingen bij de Hofmans Plassen op waarneming.nl in kaart gebracht, deze lieten onder andere een IJsvogel zien, die niet gezien was tijdens de vogeltelling.

In de kolonie bij de Hofmansplassen vlogen de Oeverzwaluwen af en aan met voedsel en ontlastingspakketjes.
📷 Mignon van den Wittenboer

Een obstakel waar door 8000 deelnemers in geklommen moet worden is vrij absurd op 10 meter voor een oeverzwaluwkolonie.

Met deze gegevens werd een brief opgesteld namens de Stichting Natuurorganisaties De Maashorst. Daarin werd de organisatie op de hoogte gesteld van onze bevindingen en bezwaren en werd aangegeven dat wij op korte termijn de verplichte natuurscan wilden ontvangen maar dat er in ieder geval een drietal parcourswijzigingen gerealiseerd moesten worden:

- *het klimobstakel bij de oeverwaluwand moest verplaatst worden en de zandput moest afgesloten worden voor publiek*
- *de obstakels en het parcours in een van de lager gelegen zandvlaktes, waar twee paar Kleine Plevieren waren vastgesteld, moesten verplaatst worden*
- *het schiereilandje aan de zuidkant van de laatste plas, waar ook twee paar Kleine Plevier waren vastgesteld, moest uit de route genomen worden.*

Ondertussen kwamen we veel te weten over de organisatie en de vergunning. De verplichte na-

tuurscan werd op 20 mei uitgevoerd en moest uiterlijk op dinsdag 27 mei ingeleverd zijn, maar de organisatie was op 19 mei al begonnen met opbouw van de vele obstakels, tribunes en andere faciliteiten.

De vergunning werd uiteindelijk op 27 mei afgegeven met als kanttekening dat er zes weken tijd was om protest aan te tekenen, dus tot vijf weken na het evenement. Een van de organisatoren vertelde dat ze, een aantal jaren geleden toen ze het evenement voor het eerst wilde organiseren, ook andere locaties bezocht hadden, plassen bij Langeboom, E3 strand bij Best, etc maar dat nergens zoveel mogelijkheden en vrijheid werd geboden als in de Maashorst. Foto's op de site van de organisatie lieten bovendien zien dat vorig jaar het parcours dwars over de oeverwaluwand lag en dat deze toen dus verstoord is geweest. Nu is dat geen licht vergrijp want verstoring wordt als economisch delict beschouwd dat beboet kan worden met een boete van maximaal € 60.000,-!

Terwijl de verplichte natuurscan nog niet was ingeleverd werd er rond de Hofmans Plassen al volop aan het parcours gebouwd.

Woensdag 28 mei werden we ingeseind door het programmabureau van De Maashorst (de organisatie die namens het Bestuurlijk Regie Team het dagelijks bestuur voert in het gebied) dat de organisatie, de gemeente Landerd (vergunninggever), en twee mensen van de ODBN (Omgevings-Dienst Brabant Noord, organisatie die vergunningen handhaaft) en iemand van het NIPA milieutechniek (ecologisch onderzoeksbureau in Oss dat de natuurscan opgesteld had) de situatie ter plaatse gingen beoordelen. Gelukkig konden wij als Stichting Natuurorganisaties aansluiten en kon ik de bedreigde soorten en situaties aanwijzen. De medewerker van NIPA milieutechniek vertelde dat de natuurscan zo laat was omdat ze lang gewacht hadden op het definitieve parcours. De organisatie was zeer medewerkingsbereid en gaf aan de drie situaties aan te zullen passen. Het onderzoeksbureau gaf aan vorig jaar ook al de oeverwaluwand gesignaleerd te hebben, maar kennelijk werd dat niet opgevolgd door de organisatie. De gemeente gaf aan normaal niet de verleende vergunning te controleren, tenzij er een melding van misstanden kwam, zoals wij nu gedaan hadden, en gaf ook aan tijdens de run, in het weekend, nu wel te gaan controleren. Complicerende factor bij deze zaak is dat donderdag 29 mei Hemelvaart zou zijn en dat op de vrijdag meestal niet gewerkt zou worden en zaterdag en zondag al de run zou zijn. Dus eind goed al goed... dachten we, maar dit geval kreeg nog een staartje. Donderdag 29 mei heb ik gecontroleerd of alles ook daadwerkelijk gedaan was als afgesproken en daarbij werd geconstateerd dat punt twee niet volgens afspraak was afgehandeld en de route nog steeds dwars door het broedgebied van de Kleine Plevieren liep. Weer volgde overleg binnen de natuurorganisaties, daarin werd besloten een handhavingsverzoek te doen aan de gemeente, de vergunninggever. Daar werd echter op vrijdag 30 mei maar mondjesmaat gewerkt maar na wat heen en weer bellen konden we toch iemand bereiken van de ODBN die toevallig ter plaatse was en die met de organisatie direct ging kijken. Ook

werd er aangegeven dat de broedende Meerkoe-ten niet verstoord mochten worden. Dat zou ook worden meegenomen. Diezelfde avond constateerde Jos dat er ook in het begrazingsgebied van de Taurossen en Exmoor pony's ook obstakels geplaatst waren. Een zeer ongewenste situatie want enkele weken geleden waren, in een ander begrazingsgebied, twee wandelaars aangevallen door een Tauros. Dan wil je als (kudde)beheerder dus niet dat er 8000 mensen dwars door je begrazingsgebied gaan rennen. Hiervan werd ook melding gemaakt. Op de dag van het evenement werd op het Palmven (omgeving telpost Noord) tevens nog gezien dat er veel bezoekers met de auto rondreden die probeerden het evenement te vinden maar die niet direct konden vinden. Dit neveneffect van zo'n groot evenement is ook ongewenst in een natuurgebied!

Al met al kunnen we niet anders concluderen dat het houden van zo'n groot commercieel evenement niet past in de Maashorst dat bij uitstek rust op zijn status als natuurgebied. Ook het feit dat dit op het hoogtepunt van het vogelbroedseizoen moet plaatsvinden is zeer ongewenst. We hopen dat met onze succesvolle actie de betrokken organisaties gaan nadenken over:

- *plaatsen van obstakels op gevoelige plaatsen (organisatie)*
- *proces van vergunningverlening (bureau Maashorst, gemeente en ODBN), de natuurscan zou op tijd uitgevoerd moeten worden en beoordeeld worden voor de vergunning en ook zou er beter gecontroleerd en gehandhaafd moeten worden of de aanbevelingen ook zijn overgenomen.*
- *willen we zo'n groot commercieel evenement wel in de Maashorst? De opbrengsten (8.000 deelnemers die elk ongeveer 60 euro betalen om mee te doen) komen toe aan enkele commerciële partijen die de unieke natuur van de Maashorst als verdienmodel gebruiken zonder er iets aan terug te geven (Bureau Maashorst, gemeentes, beheerders)*

Hierbij wil ik met name Jos van der Wijst bedanken voor zijn kennis, doorzettingsvermogen en coördinatie van deze actie, zonder hem was dit niet mogelijk geweest!

Mocht dit soort zaken je aanspreken, de Vogelwacht is altijd op zoek naar mensen die actief misstanden aan de kaak willen en durven stellen, maar ook een vogelscan/telling kunnen doen, even langs willen fietsen om afspraken te controleren, foto's willen maken, etc het is tenslotte teamwerk!

Leo Ballering

PS op dinsdag 4 juni werd, als mosterd na de maaltijd en ook nog eens via een niet-officiële route, de natuurscan ontvangen, daarin waren zowel de oeverwaluwkolonie als de Kleine Plevieren opgemerkt en aangegeven dat de hindernis bij de oeverwaluwkolonie verplaatst moest worden en dat het met het uitzetten van het parcours rekening gehouden diende te worden met de Kleine Plevieren. Voorts wordt er op gewezen dat om kans op verstoring bij de voorplanting van diverse diersoorten bij volgende edities te verkleinen dient overwogen te worden of het evenement in augustus of september gehouden kan worden.

Kader Breakout Run

De Breakout Run (<https://www.breakoutrun.nl/>) is een hardloopwedstrijd over acht of veertien kilometer of veelvoud daarvan, waarin de deelnemers ook nog eens obstakels moeten overwinnen zoals gladde hellingen, modderbaden, rulle zandstukken, etc. Dit evenement wordt sinds een aantal jaren in de Maashorst gehouden rondom Camping de Maashorst / Hofmans Plassen. De route van het parcours ligt voornamelijk rond de drie plassen maar gaat ook door het stiltegebied naar het begrazingsgebied. Dit jaar werd er op zaterdag 1 juni en zondag 2 juni gelopen maar was er op zaterdagavond ook een Nightrun waarbij de laatste deelnemers rond één uur terugverwacht werden. In 2018 deden meer dan 8000 deelnemers mee en de feitelijke organisatie is in handen van een Belgisch organisatiebureau dat in België meerdere van dit soort runs faciliteert. Naast de deelnemers worden er nog vele bezoekers verwacht. Een groot commercieel evenement dus waar alleen al aan deelnemersgelden bijna een half miljoen euro aan inkomsten geïnd gaan worden.

Laten we hopen dat de betrokken organisaties zich nu eens echt af gaan vragen of een dergelijk evenement wel past in De Maashorst midden in het broedseizoen. Kleine Plevier 📷 Marc Gottenbos

Excursie Mariapeel

31 maart 2019

Op 31 maart stond een excursie naar de Mariapeel op het programma. De dagen ervoor was het bijzonder fraai weer geweest dus misschien daarom stonden er maar liefst 36 personen op de parkeerplaats bij de Mariapeel. Of is het misschien omdat ik in het vorige Bruujssel gevraagd had of er meerdere personen de excursies zouden willen bezoeken? Ik weet het niet maar het is in ieder geval verheugend dat we met zoveel personen er waren. Wat het weer betreft, dat was niet alles. Het begon met harde wind en een frisse morgen. Pas later kwam de zon tevoorschijn en werd het aangenamer. Als eerste stop hadden we een ventje vlakbij de parkeerplaats waar we veel boerenzwaluwen zagen vliegen. Voor velen van ons weer de eerste waarneming in 2019. Verder ook mooi een Zomertaling en een Wintertaling. De Wintertaling zie je hier vrijwel het hele jaar maar de Zomertaling brengt de winter door in Afrika dus dit paartje wat we zagen waren net terug.

Uiteraard hoorden we hier ook de Tjiftjaf weer zingen die vanaf half maart terugkeert uit Spanje en in het Peelgebied volop aanwezig is. Verder ook goed te zien de Grote Zilverreiger en de Blauwe Reiger. Wie had 15 jaar geleden gedacht dat de Grote Zilverreiger in de winter gemakkelijker te zien is dan de Blauwe Reiger? Niet alleen in natuurgebieden maar overal in Nederland zie je de Grote Zilverreiger vooral in de winter. Ook in de zomer zie je tegenwoordig steeds meer broedende Grote Zilverreigers, wie weet ook in de Mariapeel.

Tijdens de wandeling zag ik plotseling een voorbij vliegend Smelleken maar volgens mij heeft vrijwel niemand die gezien want de blikken waren voornamelijk gericht op de eerste Blauwborst. Een eindje verder zagen we de Blauwborst diverse keren. Eigenlijk alleen tijdens de zang zie je de Blauwborst goed. Verder is het toch een vogel die zich goed weet te verstoppen. Enkele leden van ons hebben de Kraanvogels horen roepen. Sinds vorig jaar broedt de Kraanvogel in de Mariapeel dus het is zeer waarschijnlijk dat dit weer een broedpaar is. Hopelijk komen er nu wel jongen groot want dit is in Nederland toch een groot probleem bij deze zeldzame broedvogel. Wel zijn ze bezig met een gestage toename getuige het broeden in de Mariapeel.

Het laatste stuk van onze wandeling ging over de heide waarbij het ons opviel dat we geen Boomleeuweriken hoorden. Eind maart zijn bij ons in de Maashorst de Boomleeuweriken overal aanwezig maar hier dus niet. Zo zie je dat er toch wel verschil is tussen het ene en het andere natuurgebied. Wel zagen we hier uiteraard de Roodborsttapuit die sinds begin maart terugkeert uit Spanje en tegenwoordig in natuurgebieden volop aanwezig is.

Op het einde zijn een aantal personen meteen naar huis gereden, waaronder ik, maar Mignon verraste nog de overige deelnemers met gebak. Een leuk einde van een mooie wandeling.

John Hermans

Ravenbroedsel 2019

Vier jonge Raven geringd met kleurringen en uitgevlogen!

Ook dit jaar hebben de Raven in het werkgebied van Vogelwacht Uden e.o. gebroed. Dit is voor het achtste jaar achter elkaar. Hoewel het verslag van de Ravenwerkgroep nog niet klaar is, willen we hier toch een korte impressie van dit wederom succesvolle seizoen geven.

Begin Februari werd het bekende ravenpaar balt-send gezien en diezelfde dag ook met nestmateriaal bij het nestbos. Dit is een normale tijd van het jaar omdat ze altijd vroeg beginnen. Sowieso leek het een vroeg jaar te worden want tegen die tijd waren er al Bosuilen, traditioneel de vroegst broedende soort, uitgevlogen. Vanaf die waarneming zijn de Raven nog beter in de gaten gehouden. Al snel kwam er een waarneming dat het stil was in op het nest: een aanwijzing dat het vrouwtje misschien al zat te broeden. Een paar dagen later werd het paartje samen buiten het nestbos gezien maar op 17 februari werd er toch heimelijk gedrag en zachte alarmerende geluiden in het nestbos gehoord. Het nest hield het goed tijdens de voorjaarsstorm in de eerste week van maart want op 11 maart werd een van de ouders op het nest gezien. Op 17 maart is er 'gespiegeld' door Jan van de Tillaart, Willy van Lanen en Arno van Eggele, in dit geval met een webcam aan het einde van de lange stok, en werden er duidelijk vier jongen gezien. Thuis werden de beelden op grootbeeld gekeken en de jongen waren ongeveer één week oud, ook werden de twee ouders gezien waarvan één met voer.

Op 12 april zijn de jongen, net als de afgelopen drie jaar, geringd met oranje kleurringen met zwarte letters F30 tot en met F33. Hiervoor werd

ook dit jaar weer een beroep gedaan op leden van de Ravenwerkgroep Nederland.

Met hulp van leden van de Ravenwerkgroep Nederland zijn de jongen op 12 april geringd.
📷 Mignon van den Wittenboer

Het oudste jong bleek daarbij 38 dagen oud en dus kon een start van de eileg op 9 februari uitgerekend worden, net als de laatste drie jaar het vroegste bekende legsel van Nederland! Op 26 april werden er drie jonge Raven en de twee ouders in de boomtoppen gezien en enkele dagen daarna bleken ze allemaal uitgevlogen te zijn. Wederom een mooi resultaat voor onze Raven! Wij houden ons aanbevolen voor waarnemingen van de gekleurde jongen want we willen precies weten wanneer ze het ouderlijk territorium in de Maashorst verlaten. Dus ook als je de ringen niet kunt aflezen graag in waarneming.nl doorgeven of je oranje ringen gezien hebt, de ouders zijn namelijk niet geringd... Alvast bedankt!

*Leo Ballering en Mignon van den Wittenboer,
Coördinatoren Ravenwerkgroep*

*Impressie van de ringdag op 12 april 2019.
Geheel boven en onder de waakzame ou-
ders, overige afbeeldingen juvenielen.
📷 Mignon van den Wittenboer*

Voor u gelezen

Europees actieplan biodiversiteit gro- tendeels mislukt, scherpere afspraken noodzakelijk

De EU ging in 2011 van start met een robuuste strategie die de achteruitgang van de biodiversiteit een halt moest toeroepen. Per 2020 zou de EU aantoonbare stappen hebben gezet naar ecologisch herstel. Uit een analyse van Birdlife International – waarvan Vogelbescherming de Nederlandse partner is – blijkt nu dat daarvan vrijwel niets terecht is gekomen.

In 2011 werden in de EU afspraken over de biodiversiteit gemaakt die in 2020 gerealiseerd zouden moeten zijn: ecosystemen moesten worden hersteld, de natuurwaarden van landbouwgebieden moesten omhoog, de kwaliteit van het zeeleven zou worden aangepakt, invasieve soorten teruggedrongen en er zou meer aandacht komen voor de wereldwijde problemen van de natuur.

Situatie op het boerenland juist slechter

Birdlife International stelt nu vast dat er weinig van die mooie plannen terecht is gekomen: op het boerenland en in de bosbouw is de situatie in Europa beroerder dan in 2011, terwijl de ecosystemen en het zeeleven nauwelijks profiteerden van de goede voornemens. Volgens Birdlife International is scherpere wetgeving noodzakelijk en moeten regels beter worden nageleefd. Ook zijn er meer financiële middelen nodig voor het redden van de biodiversiteit. Tot op heden hechten politici en lidstaten te weinig waarde aan natuurherstel.

Enig succes werd geboekt bij de bestrijding van 'invasieve exoten': plant- en diersoorten die hier van origine niet thuishoren en ecosystemen ver-

storen. Ook steekt men iets meer geld in de bestrijding van de wereldwijde biodiversiteitscrisis en wordt het aantal beschermde gebieden uitgebreid, met name op zee.

Geen tijd voor gelatenheid, inhaalslag vereist
Het rapport past in het bredere beeld dat recentelijk werd geschetst met het rapport dat onder de vlag van de VN verscheen, en waaruit blijkt dat een miljoen plant- en diersoorten dreigen te verdwijnen.

Kievit, in het verleden een algemene broedvogel in het Brabantse land, tegenwoordig mag je blij zijn als je er nog één kunt ontdekken.

📷 Marc Gottenbos

Vogelbescherming en BirdLife waarschuwen voor gelatenheid. Ambities moeten alsnog omgezet worden in concrete plannen. De strijd voor een groener Europa is nog niet verloren: zo kan met het herstel van onze ecosystemen een slag worden gemaakt als de op zich sterke Europese regelgeving voor natuurbescherming beter wordt nageleefd, en als de EU eist dat boeren alleen nog maar subsidie krijgen als zij in harmonie met hun omgeving en natuurinclusief gaan werken.

EU moet strenger zijn voor landen als Nederland
Fred Wouters, directeur Vogelbescherming: "De Europese commissie zal de komende tijd veel strenger moeten zijn tegen landen waaronder Nederland, die de afspraken over natuurbehoud in de wind slaan. Nog steeds worden de weidevogels niet voldoende beschermd waardoor ze jaarlijks achteruit gaan. Het nieuwe Europese parlement en de nieuwe Europese Commissie moeten het red- den van de biodiversiteit topprioriteit maken. Vooral een drastische verandering in de landbouw is nodig. Zodat het straks niet doodstil wordt, maar er weer volop vogels in ons boerenland te horen en te zien zijn."

*Uit: Bericht Vogelbescherming Nederland,
23-5-2019*

De dip van de Koolmees is voorbij

Heb je al jonge mezen gezien? De vrijwilligers van de werkgroep NESTKAST in ieder geval wel. Zij vieren hun tienjarig jubileum met een uitgebreid verslag van het broedseizoen van 2018. In totaal

bekeken ze al bijna een miljoen eieren van vogels die in nestkasten broeden. Gegevens die belangrijk zijn voor onderzoek om toe- en afnames van vogels te verklaren. Het verslag vormt de weerslag van een indrukwekkende hoeveelheid werk. Onder andere de Spreeuw en Gekraagde Rood- staart broedden in 2018 erg succesvol. En de Koolmees is de dip te boven.

Broedtijd versnellen

Vorig jaar ging het seizoen van nestkastbroeders na een koude maart in april pas echt van start. De eileg kwam later op gang dan in 2017, maar lag wel op het gemiddelde van de laatste jaren. De datum waarop Kool- en Pimpelmezen hun eerste ei legden, lag precies op de voorspelde datum op basis van de gemiddelde voorjaarstemperatuur (8.6 °C). Kool- en Pimpelmezen begonnen gemid- deld bijna een dag voor de leg van hun laatste ei met broeden. Dit deden ze om de broedtijd te versnellen en het uitkomen van hun jongen te synchroniseren met de voedselpiek.

"Het stabiele, warme weer zorgde ervoor dat het nestsucces voor de meeste soorten hoog was."

Nestsucces en vervollegsels

Bij koud weer en regen koelen de jongen in het nest snel af en is voedsel zoeken voor de ouders lastig. In april was daar geen sprake van. Integendeel: het stabiele, warme, weer zorgde ervoor dat het nestsucces (het percentage van de nesten dat minimaal één vliegvlug jong oplevert) voor de meeste soorten hoog was: onder andere voor Koomees, Spreeuw, Ringmus, Bosuil en Gekraagde Roodstaart. Bij Pimpelmees, Zwarte Mees, Boomklever en Holenduif leverde een gemiddeld aantal nesten minstens één vliegvlug jong op. Alleen voor de Bonte Vliegenvanger was het gemiddelde nestsucces laag over de periode van de laatste twintig jaar. De goede nestsuccessen voor de eerste legfels van de Kool- en Pimpelmees hadden als gevolg dat maar weinig mezen nog een tweede keer gingen broeden (vervollegsels): Koolmees (11,8 procent tegenover 23,6 procent vorig jaar) en de Pimpelmees (3,1 procent tegenover 10,6 procent vorig jaar).

Koolmees vliegt uit nestkast.
📷 Bron: Harvey van Diek

Dip voorbij

Koolmees en zwarte mees lijken zich te herstellen van de dip in legfelgrootte in de periode 2012 tot 2016. In die jaren legden deze twee mezensoorten ineens één of zelfs twee eieren minder dan voorheen. De legfels werden daarmee (spectaculair!) tot maar liefst zestien procent kleiner. We weten nog niet wat de oorzaak van deze verkleining is geweest. De Pimpelmees herstelde

(nog) niet, en zat met gemiddeld zo'n tien eieren nog wat aan de lage kant. *"In 2012-2016 legden Kool- en Pimpelmezen ineens één of zelfs twee eieren minder dan voorheen."*

Het beeld van de legfelgroottes was verder heel divers: naast Koolmees en Zwarte Mees, legden ook de Boomklever en Gekraagde Roodstaart iets vaker een eitje meer dan in andere jaren. De Bonte Vliegenvanger en Ringmus deden dat niet en bleven gemiddeld. Pimpelmees, Spreeuw, Bosuil en Holenduif doken onder hun gemiddelde.

"Deze gegevens vormen een belangrijke basis voor onderzoek naar verklaringen voor toe- en afnames van vogels."

Bijna een miljoen eieren bekeken

In de afgelopen tien jaar verzamelde, analyseerde en publiceerde NESTKAST over meer dan 140.000 legfels van 24 vogelsoorten (890.000 eieren). Een indrukwekkende hoeveelheid. Deze gegevens vormen een belangrijke basis voor onderzoek naar verklaringen voor toe- en afnames van vogels. In 2018 werden gegevens van 14.992 nestkasten ingestuurd door 156 deelnemende nestkastwerkgroepen en/of Sovon-controleurs, verdeeld over 264 terreinen.

Nestonderzoek. 📷 Bron: Peter Eekelder

Het aantal gecontroleerde nestkasten is, helaas, iets gedaald ten opzichte van het record van vorig jaar!

Uit: Sovon Vogelonderzoek Nederland, Werkgroep NESTKAST, 24-5-2019, Leo Ballering.

Niet zomaar een Zomertortel

Het gaat ronduit belabberd met de Zomertortel. Onderzoekster Jenni Vreugdenhil tracht het leven van de Zomertortel tijdens het broedseizoen in kaart te brengen. Dat gebeurt in de Zak van Zuid-Beveland, een van de weinige bolwerken in Nederland.

Zomertortel. 📷 Willy van Lanen

Intensive-care

Veertig jaar geleden was de Zomertortel nog een algemene broedvogel. Elk voorjaar kwamen de duifjes, niet veel groter dan een merel, met zo'n honderdduizend naar Nederland. Sindsdien ging het behoorlijk mis. Er rest nog slechts *3 procent*. Ingrijpende veranderingen in de landbouw, stadsuitbreidingen en een uitrollend wegenet zijn daar debet aan. Maar ook jacht in het Middellandse Zeegebied eist een hoge tol. Vogelbescherming luidde eerder al de noodklok en dit voorjaar vroegen we onze leden om financiële hulp. Daar werd veelvuldig en gul op gereageerd, waar we heel dankbaar voor zijn. Met de giften worden – in het kader van een internationaal actieplan – nu al op zoveel mogelijk plekken Zomertortels bijgevoerd. Een soort intensive-care-behandeling zou je kunnen zeggen. Later dit jaar hopen we speciaal voor de Zomertortel ingezaaide voedselveldjes aan te leggen.

Zeeuwse bolwerken

Met die voedselhulp willen we voorkomen dat de soort uit ons land verdwijnt. Tegelijkertijd werkt

BirdLife International met Europese partners aan een striktere regulering van de jacht en onderzoekt welke maatregelen in de broedgebieden noodzakelijk zijn. Ook Het Zeeuwse Landschap zet zich voluit in om de Zomertortel als broedvogel te behouden. Vooral in Zeeland treffen we nog enkele bolwerken van broedende Zomertortels aan. Niet meer in de aantallen van vroeger, maar toch...

Legale jacht

Jenni Vreugdenhil trekt zich het lot van de Zomertortel persoonlijk aan. Ze is ecooloog, woont in Zuid-Beveland, een van de bolwerken van de Zomertortel. "Ik was verrast dat er nog volop op Zomertortels gejaagd mag worden, terwijl de soort zo hard achteruit gaat. Voor tien Zuid-Europese landen, waaronder Frankrijk, Spanje, Portugal en Italië, is een limiet bepaald die geschoten mag worden. Als je dat voor die tien landen optelt kom je op een totaal van 1.4 miljoen vogels. Als je weet dat er tussen 2.3 en 4.1 miljoen paren in Europa broeden, dan leidt dit jaarlijks tot een ongelooflijk verlies." Geëmotioneerd vertelt ze verder: "Dit is legaal en wie weet wat er illegaal gebeurt. Toen ik die schrikbarende cijfers zag heb ik de Zomertortel in mijn hart gesloten."

Zomertortels met logger

Jenni schreef een onderzoeksvoorstel, want we weten erg weinig over de Zomertortel tijdens het broedseizoen. Het Prins Bernard Cultuurfonds en Het Zeeuwse Landschap honoreerden haar onderzoeksvoorstel. Jenni: "De bedoeling is om Zomertortels te voorzien van een zogenoemde telemetrylogger, een soort zendertje dat regelmatig registreert waar een Zomertortel zich bevindt."

Hightech onderzoek

De logger registreert waar de vogel zich ophoudt. Met een ontvanger – basestation – kunnen de vogels tot op twee kilometer afstand opgespoord worden. Is er contact tussen logger en basestation, dan slaat de laatste alle gegevens op van de logger. Met basestation en laptop lopen we door

de met heggen omgeven weiden. Hier worden de vogels verwacht. Op haar laptop laat ze een overzichtskaart zien, waarop groene en blauwe bolletjes te zien zijn. "Je ziet op enkele plaatsen concentraties van bolletjes," legt ze uit. "Dat zijn de plaatsen waar de tortels slapen en foerageren. In een week tijd weten we dus al dingen, die we eerder niet vermoedden. We zijn net begonnen en hopen aan de weet te komen hoe de dagelijkse tijdsbestedingspatronen van de duifjes eruit zien."

Basestation

Hoe verder? Jules Bos van Vogelbescherming Nederland volgt de verrichtingen van Jenni Vreugdenhil met grote belangstelling. "Zij is de eerste die zich in Nederland met behulp van deze techniek in Zomertortels verdiept. Als haar onderzoek slaagt, gaat ons dat vermoedelijk ontzettend

veel leren. Waar zoeken Zomertortels naar voedsel? Hoeveel tijd besteden ze aan foerageren? Op welke tijdstippen van de dag? Zijn hier in de loop van het broedseizoen patronen in te ontdekken? Dit soort basale gegevens kan ons helpen bij een betere bescherming van de Zomertortel."

Jules gaat verder: "Behalve bijvoeren wil Vogelbescherming nog dit jaar speciale voedselveldjes aanleggen. Het zou mooi zijn als we in de nabije toekomst het onderzoek van Jenni ook kunnen toepassen op deze voedselveldjes, om te zien of de Zomertortels er daadwerkelijk gebruik van maken." Een ding is in ieder geval duidelijk. Om de Zomertortel te redden zullen we zowel nationaal als internationaal de handen ineen moeten slaan.

Uit: Persbericht Vogelbescherming, 4 juni 2019

Samenstelling: John Hermans

Zomertortels. 📷 Willy van Lanen

Lentetelling van trekkende roofvogels in Batumi, Georgië

In April ben ik tien dagen naar Georgië gegaan om daar mee te helpen de roofvogeltrek in de lente in kaart te brengen. Tijdens 'mijn' acht tellingen zijn er bijna 190.000 roofvogels geteld, waaronder een trektellenrecord van 41.457 Zwarte Wouwen!

Batumi, Georgië is bekend om zijn roofvogeltrek. Sinds 2010 telt de BRC (Batumi Raptor Count) hier tijdens de herfst alle roofvogels en ooievaars die langs trekken. Batumi ligt aan de zuidoostzijde van de Zwarte Zee, aan de voet van de Kaukasus, een bergketen die tussen de Zwarte Zee en de Kaspische Zee loopt. Maar de bergen zijn hoog en roofvogels en Ooievaars trekken niet graag over water omdat daar geen thermiek is.

Trekken op thermiek

Als het land opgewarmd wordt, dan verwarmd het land de lucht ontstaat er thermiek, hete opstijgende lucht. Grote vogels kunnen daarop, zonder een vleugelslag te slaan, tot een paar kilometer omhoog meeliften waarna ze kilome-

ters ver afglijden naar een volgende thermiekbel. Dit zien we overigens ook op onze eigen telpost Brobbelbies Noord, kom gerust een keer een kijkje nemen begin oktober! Op die manier trekken ze het liefst want het kost weinig moeite.. Boven grote wateroppervlaktes is geen thermiek en, hoewel ze het kunnen, vliegen grote vogels liever niet over hele hoge bergen.

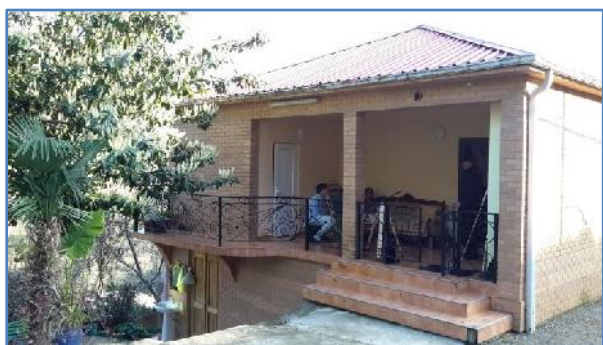
Uitzicht vanaf de telpost nabij Batumi 📷 Leo Ballering

De Kaukasus is een ideale landbrug voor vogels tussen Rusland en Afrika. Batumi ligt daar bovendien nog strategisch bij de kust in het laagland en dus komen daar in de herfst grote stromen termiekende roofvogels langs, gemiddeld meer dan 600.000 per herfst (augustus, september, oktober). Deze tellingen zijn goed te volgen omdat alle gegevens in de [www.trektellen](http://www.trektellen.nl) database wordt ingevoerd, zie bijvoorbeeld:

<https://www.trektellen.nl/count/view/1047/20180928>

Maar al lang ligt er de vraag of er in de lente ook massale roofvogeltrek is. Er zijn vanaf 1990 een aantal pogingen ondernomen om hier antwoord op te krijgen maar die pogingen waren beperkt,

qua lengte en/of locatie en publicaties daarvan laten niet een heel positief beeld zien. Maar, "the proof is in eating the pudding", je weet het alleen als je ook uitgebreid gaat tellen! Daarom is er deze lente vanaf half maart tot half mei besloten om elke dag te tellen vanaf de hoofdtel-post/Station one in Saghalvasho. Tellers werden via Internet uitgenodigd om mee te tellen en alhoewel ik weinig tot geen arend-identificatie ervaring maar wel telpost ervaring had leek het mij een leuke bezigheid om er lekker even uit te zijn... Dat bleek geen probleem te zijn en ik ben dus van 3 tot 13 april daar geweest. We zaten, supergoedkoop, bij een lokale familie, die de bovenste verdieping als gastenverblijf had ingericht en heel lekker kon koken (ik kan vooral de Ajarouli Kachapuri aanraden)! Elke dag probeerden we vlak na zonsopgang op de telpost te zijn, zo'n 25 minuten de berg op... Omdat we naar het zuiden keken zaten we niet op de precieze plaats van het herfststation, waar ook nog eens een prachtig gebouw geplaatst wordt (zie foto) maar aan de andere kant van de heuvel waar we, geheel naar Georgische gewoonte, gewoon wat bomen weggezaagd waren om goed uitzicht te krijgen.

Het gastenverblijf op de bovenste verdieping bij een lokale familie. 📷 Leo Ballering

Systematisch tellen, hoe doe je dat?

Het protocol was dat de vogels pas geteld mochten worden als ze de Oost-West lijn tussen een hoge berg in het oosten ("Big Mama") en

een blauwe flat aan de kust gepasseerd waren. Daarnaast telde iedere teller een bepaalde regio (overhead, west 1, west 2, east fucking far, etc) met een multiklikker waarvan de resultaten regelmatig, bijvoorbeeld elk kwartier, werden ingevoerd in de trektellen app op de palmtop. Op die manier worden de aantallen per tijd en locatie van overvliegen vastgelegd. Daarnaast werden van de grote arenden (schreeuwaren, bastaardarend, steppearend en keizerarend) ook de kleden (man, vrouw, vrouwkled) en leeftijd (Juveniel, 2^e kalenderjaar, niet-juveniel, adult) bepaald, voor zover dat mogelijk was door afstand en lichtval, en ingevoerd. De tellers kregen een cursus grote arenden identificatie en een cursus kiekendieven identificatie om hun kennis aan te vullen!

De vele vogelaars die Batumi ontdekt hebben zegen voor een flinke boost voor het ecotourisme. 📷 Leo Ballering

De tellingen

In de acht tellingen die ik meegeteld heb zijn er bijna 190.000 roofvogels en ooievaars gezien. Met de Zwarte Wouw als absolute topper! Al op de eerste dag

(<https://www.trektellen.nl/count/view/1047/20190405>) zagen we een (trektellen)record van 41.457 Zwarte Wouwen doortrekken op een dagtotaal van 50.655 roofvogels. Er zijn dagen op Brobbelbies Noord dat we die hoeveelheden niet zien... Een bijna continue stroom over west 3 (de Zwarte Zee) die al begonnen was toen wij

om half acht op de telpost kwamen en ophield toen we iets na 5 uur in de middag stopten. In het binnenland, daarentegen, vlogen vooral de Steppebuizerds en in iets mindere mate Sperwers. Deze Steppebuizerds lijken sterk op onze Buizerds maar zijn wat rossiger van kleur en zeker de staart heeft een rode gloed. Daartussen Dwergarenden en, per dag, ongeveer honderd grote arenden, voornamelijk Schreeuwaren en Bastaardarend. Op de wat rustigere dagen kregen we ook echt de kans om ons te bekwamen in het identificeren van deze grote arenden.

Krenten in de pap

Erg leuk waren twee onvolwassen Keizerarenden die recht over ons heen kwamen en die samen optrokken en waarvan de één een prooi (konijn?) meedroeg die de andere probeerde af te pakken. Op een gegeven moment werd de prooi losgelaten en haakten de twee arenden hun klauwen ineen waarbij ze al tollend, ondersteboven, loodrecht naar beneden vielen en in een boom terecht kwamen; beide konden verder

vliegen en de prooi werd, en passant, ook nog even opgehaald. Naast de enorme aantallen roofvogels vond ik het heel bijzonder om te zien dat in de grote thermiekbellen met honderden roofvogels gewoon Zwarte en witte Ooievaars en Kraanvogels meevlogen, alsof de arenden in die bel niet makkelijk deze vogels konden vangen! Al met al, zijn er in de eerste telmaand meer dan 322.000 vogels geteld, meer dan de helft van de drie maanden in de herfst en is het, in ieder geval voor mij, een zeer geslaagde bezigheid geweest. De Wespendien, doelsoort in de herfst en de kiekendien moeten nog gaan komen dus dat belooft nog spektakel! Je moet er gewoon bij geweest zijn om dit een keer mee te maken! Meetellen zorgt er nog voor dat je een nog beter beeld krijgt van de massaliteit van de lente trek van roofvogels van Afrika naar Rusland.

In het tabelletje hieronder een overzicht van de doortrek in de eerste telmaand van 21 maart tot en met 20 april.

Leo Ballering

	Soort	Mrt	Apr	Totaal	Maximum	Eerste	Laatste
1.	Zwarte Ooievaar	49	91	140	20 (3 Apr)	21 Mrt	20 Apr
2.	Ooievaar	4	25	29	10 (7 Apr)	29 Mrt	14 Apr
3.	Visarend	0	10	10	4 (3 Apr)	3 Apr	18 Apr
4.	Aasgier	2	6	8	3 (3 Apr)	25 Mrt	19 Apr
5.	Wespendief	0	3	3	2 (18 Apr)	3 Apr	18 Apr
6.	Vale Gier	2	0	2	1 (25 Mrt)	25 Mrt	26 Mrt
7.	Monniksgier	1	0	1	1 (23 Mrt)	23 Mrt	23 Mrt
8.	Slangenarend	471	330	801	182 (3 Apr)	21 Mrt	20 Apr
9.	Schreeuwarend	136	580	716	91 (20 Apr)	23 Mrt	20 Apr
10.	Bastaardarend	49	55	104	17 (29 Mrt)	21 Mrt	20 Apr
11.	Dwergarend	20	624	644	132 (6 Apr)	21 Mrt	20 Apr
12.	Steppearend	18	21	39	7 (20 Apr)	21 Mrt	20 Apr
13.	Keizerarend	12	11	23	5 (23 Mrt)	21 Mrt	18 Apr
14.	Steenarend	1	0	1	1 (29 Mrt)	29 Mrt	29 Mrt
15.	grote arend	158	799	957	184 (3 Apr)	21 Mrt	20 Apr
16.	Sperwer	691	3922	4613	558 (3 Apr)	21 Mrt	20 Apr
17.	Sperwer/Balkansperwer	0	3	3	2 (7 Apr)	5 Apr	7 Apr
18.	Bruine Kiekendief	328	481	809	209 (3 Apr)	21 Mrt	20 Apr
19.	Blauwe Kiekendief	14	62	76	13 (15 Apr)	23 Mrt	20 Apr
20.	Steppekiekendief	20	68	88	24 (3 Apr)	23 Mrt	20 Apr
21.	Grauwe Kiekendief	0	25	25	11 (20 Apr)	5 Apr	20 Apr
22.	kiekendief spec.	7	5	12	6 (23 Mrt)	23 Mrt	5 Apr
23.	Grauwe/Steppekiekendief	1	34	35	15 (20 Apr)	30 Mrt	20 Apr
24.	Blauwe/Grauwe/Steppekiekendief	3	27	30	7 (3 Apr)	23 Mrt	20 Apr
25.	Zwarte Wouw	39772	160507	200279	41457 (5 Apr)	21 Mrt	20 Apr
26.	Zeearend	1	0	1	1 (25 Mrt)	25 Mrt	25 Mrt
27.	Arendbuizerd	12	10	22	7 (23 Mrt)	21 Mrt	11 Apr
28.	Steppebuizerd	14818	87262	102080	24031 (7 Apr)	21 Mrt	20 Apr
29.	buizerd spec.	1	1	2	1 (30 Mrt)	30 Mrt	6 Apr
30.	roofvogel spec.	1	2979	2980	2014 (7 Apr)	31 Mrt	8 Apr
31.	middelgrote roofvogel	415	7352	7767	2169 (12 Apr)	21 Mrt	20 Apr
32.	Kraanvogel	104	3	107	57 (23 Mrt)	23 Mrt	8 Apr
33.	Holenduif	11	1	12	4 (26 Mrt)	21 Mrt	11 Apr
34.	Houtduif	37	141	178	50 (6 Apr)	23 Mrt	18 Apr
35.	Velduil	1	0	1	1 (23 Mrt)	23 Mrt	23 Mrt
36.	Kleine Torenvalk	2	4	6	2 (29 Mrt)	29 Mrt	8 Apr
37.	Torenvalk	0	14	14	3 (18 Apr)	1 Apr	20 Apr
38.	Torenvalk/Kleine Torenvalk	9	7	16	9 (23 Mrt)	23 Mrt	18 Apr
39.	Smelleken	0	2	2	1 (5 Apr)	5 Apr	20 Apr
40.	Boomvalk	0	3	3	1 (9 Apr)	9 Apr	19 Apr
41.	Boomvalk/Roodpootvalk	0	1	1	1 (20 Apr)	20 Apr	20 Apr
42.	Lanner/Saker/Slechtvalk	0	1	1	1 (3 Apr)	3 Apr	3 Apr
	Totaal			322641			

Vogelwacht Uden goes Slowakije

3-12 mei 2019

Van vrijdag 3 mei tot en met zondag 12 mei 2019 hebben we een vogelbezoek gebracht met 23 personen van onze club aan Slowakije. Hierbij wat informatie over de vogelrijkdom en onze belevenissen tijdens deze dagen.

Landschap

Slowakije bestaat voor het grootste gedeelte uit berggebieden die allemaal deel uitmaken van de Beskiden en de Karpaten. Alleen het zuidwestelijke deel en in het uiterste zuidoosten zijn er laaggelegen gebieden, die tot de Pannonische vlakte behoren.

De berggebieden kunnen ruwweg in twee groepen verdeeld worden; die ten noorden van de vallei van de rivieren de Váh en de Hornád, en het gebied ten zuiden daarvan. Ten noorden ervan bevinden zich van west naar oost; de Kleine Karpaten (op de grens met Tsjechië), (deels) de Kleine Fatra, de Tatra (op de grens met Polen), die weer wordt onderverdeeld in de Westelijke Hoge, en de Belianske Tatra. Ten zuiden van de vallei bevinden zich (deels) de Grote Fatra, Lage Tatra en het Slowaaks Ertsgebergte. In de berggebieden bevinden zich veel populaire wintersportgebieden, vooral in de Hoge Tatra. De belangrijkste rivieren zijn de Donau, de Kleine Donau, de Váh, de Hron en de Hornád, alsmede de bronrivieren van de Bodrog in het zuidoosten. Slowakije is een binnenstaat. De totale lengte van de landsgrenzen bedraagt 1.524 kilometer. Daarvan is 97 kilometer, de grens met Oekraïne, tevens de buitengrens van de Europese Unie. De overige landsgrenzen betreffen Oostenrijk

(91 km), Tsjechië (215 km), Hongarije (677 km) en Polen (444 km).

Vogels

Slowakije heeft een aantal heuvels en bergen die belangrijk zijn voor Europese vogelpopulatie. Roofvogels zijn goed vertegenwoordigd, het land herbergt belangrijke populaties van twee bedreigde vogelsoorten: Rode Wouw en Keizerarend. De Schreeuwarendpopulatie is gezond en bedraagt verschillende honderden paren. Ook de Sakervalk is goed vertegenwoordigd. De Kwartelkoning is te vinden op hooggelegen weiden. Grote Trap is aanwezig in de weiden rond de Danube in het oosten. Een aantal van Europa's zeldzaamste uilen en spechten bewonen in grote aantallen de uitgestrekte bossen.

Oeraluil. 📷 Martien van Dooren

Oeraluil broedt in hoge aantallen in jaren met veel veldmuizen; ooit beschouwd als een grillige soort die in Slowakije zijn meest westelijke broedgrens heeft, heeft de Oeraluil onlangs een algemene toename in aantallen en een uitbreiding van het westelijke gebied laten zien. Hazelhoen is niet ongewoon in oudere bossen. De alpiene habitat van de hogere bergketens ondersteunt belangrijke populaties van Steenarend en Rotskruiper.

De resterende wetlands van Oost-Slowakije zijn belangrijke rustpunten in de trekroutes voor Kraanvogels, ganzen en steltlopers en hebben kleine maar belangrijke broedpopulaties van Roerdomp, Ooievaar, Grauwe Kiekendief, Witwangstern en af en toe Witvleugelstern. In 1990 vestigden enkele Dwergaalscholers zich op visvijvers, wat waarschijnlijk een geleidelijke westwaartse en noordwaartse uitbreiding van de soort was uit de buurlanden Roemenië en Hongarije.

Vrijdag 3 mei, Eindhoven-Krakau

We waren allemaal keurig op tijd op het vliegveld van Eindhoven. In de lucht heb ik iedereen gevraagd hoeveel vogelsoorten we gaan zien. Een beetje kwis-element moet er inzitten! De laagste schatting werd gedaan door Martien en betreft 125 soorten. Het hoogste aantal werd genoemd door Gerrit en was 178 soorten. We zullen zien hoe ver we elke avond komen. Na een voorspoedige vlucht, landen we 's avonds op het vliegveld van Krakau, wat in Polen ligt. Dit ligt wel in de buurt van de Slowaakse grens, al is het toch enkele uren rijden voordat we de grens zouden benaderen.

We hadden dan ook gepland om in Krakau een hotel te nemen, zodat we niet in de nacht hoeven te rijden. Het duurde nog een hele tijd voordat we onze drie busjes hadden, zodoende was het toch nog laat voor we in hotel Ferro Express aankwamen. Na het eten zijn we dan ook direct naar bed gegaan.

Zaterdag 4 mei, Krakau-Vitanova

Krakau heeft dezelfde tijd als dat wij dat hebben. Doordat het oostelijker ligt, is het echter al beduidend vroeger licht. Voor het ontbijt waren dan ook al veel van ons op pad. Mijn broer en ik gingen langs een dode tak van de rivier de Wisla lopen. Wat een prachtige omgeving. In een half uur tijd hadden we vele soorten gezien, zoals Grote Karekiet, Groenling, Putter, Appelvink, Kleine en Grote Bonte Specht, Wielewaal, overal het geluid van de Koekoek, Sprinkhaanzanger, Visdief, Kookmeeuw, Kievit en Fazant. Toch maar snel naar het hotel om te ontbijten. Bij het inladen van de auto's liet de Sprinkhaanzanger zich mooi bewonderen. Van Krakau naar Myslenice en Rabka Zdroj om Slowakije binnen te rijden via het plaatsje Sucha Hora. Onderweg veel Kramsvogels en Ooievaars gezien. Het plaatsje ligt vlak bij onze eindbestemming Vitanova. Voordat we naar ons hotel Gobor gingen hebben we bij de plaatselijke supermarkt, gelegen in het hart van het dorpje, wat inkopen gedaan voor het middageten. We hebben al het brood wat ze hadden opgekocht, dit bleek later echter niet voldoende te zijn. Door het dorpje loopt het riviertje Oravica. De Grote Gele Kwikstaart en de Braamsluiper waren al mooi te zien.

Grote Gele Kwikstaart. 📷 Martien van Dooren

We reden weg, maar moesten meteen stoppen. Voor ons schroefde een grote roofvogel op. Na enige tijd gekeken te hebben was iedereen het er mee eens dat we een Schreeuwarend mooi gezien hadden. Dit begint al niet slecht. Bij hotel Gobor

aangekomen bleek dat de kamers nog niet gereed waren. Vitanova is het onderste dorpje van een dal waar de rivier doorheen loopt. We hebben onze koffers daar achtergelaten en zijn naar het dorpje Oravice gereden wat al veel hoger in dit dal ligt.

Waterspreeuw. 📷 Martien van Dooren

Ruigpootuil. 📷 Martien van Dooren

Bij een open plek in het bos hebben we de auto's geparkeerd en zijn een eind gaan wandelen. Niet veel bijzonders gezien, wel mooi een Zwarte Mees broedend in boomstronk ontdekt en veel Kuifmezen. In Oravice ligt een grote parkeerplaats bij het aquapark, een warmwaterbron. Hier hebben we

gegeten en omhoog gelopen. Dit leverde veel Buizerden op, maar ook een Zwarte Ooievaar en enkele Raven. Teruglopend ontdekten we onder de brug bij het snel stromend riviertje het nest en uiteraard ook pa en ma Waterspreeuw. We besloten om te gaan kijken naar de Ruigpootuil. Dit was nog wel een eindje rijden en de navigatie gaf eerst een foute route op, zodat we in een modderweiland verzeild raakten. Maar het ging toch allemaal goed en kwamen we in het bos aan waar de uil zou moeten zitten. In de buurt van de nestplek hebben we de auto's geparkeerd en zijn al wandelend verder gegaan. Ruigpootuiltjes broeden in oude spechteholen en het is bekend als je langs de boom wrijft komt het vrouwtje met haar kop naar buiten om te kijken wat er loos is. Aangekomen bij een mooie boom met spechtegat gebeurde er in eerste instantie niets. Wat bleek, aan andere zijde van de boom zat ook een gat en jawel hier kwam het kopje gauw naar voren. Een prachtig gezicht, aanschouwd door 23 vogelwachters. Terug bij de auto zagen we enkele Kruisbekken. Na het verfrissen kregen we een uitstekend diner, met een sterk lokaal drankje als starter. Bij het lijsten kwamen we vandaag al uit op 82 vogelsoorten.

Zondag 5 mei, Vitanova

Vandaag vroeg op om eerst weer net over de grens naar Polen te gaan. Iets voorbij Podczzerwone ligt een nat heide/weide/boslandschap waar kans is op Korhoenders. Het sneeuwt een beetje, weliswaar natte sneeuw, maar toch koud. Na een beetje fout gereden te hebben kwamen we op een plek waar de auto's gestald moesten worden en lopend de Korhoenders te zien moesten zijn. Het terrein was zeer drassig, zodat na een half uur we niet alleen van boven nat waren, maar ook de meeste voeten bleven niet droog. Een mooi landschap, maar het was te koud, geen bolderende Korhoenders. Wel Wulp, Paap, en Boompieper. De stilte viel ook op. Koud en verkleumd terug naar het hotel voor een warm ontbijt. Het weer zat nog

steeds niet mee. We zijn eerst via Trstena richting Namestovo gegaan. Iets voorbij Liesek zat een Schreeuwarend in een boom langs de weg. Deze vogel liet zich mooi zien.

Schreeuwarend. 📷 Jan-Willem Hermans

De bergrug langs het stuwmeer Vodna nadz Orava zou ons brengen naar Drieteenspecht en Dwerguil. Helaas niet gezien. In Namestovo hebben we inkopen gedaan voor de middag en zijn in de buurt van het stuwmeer op zoek gegaan naar de Oeraluil. Hier hadden we een vage omschrijving waar deze uil zou moeten zitten. We liepen over een weiland en gingen richting stuwmeer. Jos en Mark probeerden hun geluk meer in andere richting, het bosgebied.

Citroenkwikstaart. 📷 Martien van Dooren

Aan de oevers van het stuwmeer zagen we diverse soorten eenden, Pijlstaart, Wintertaling en Wilde Eend maar ook Futen. Jos belde dat ze de Oeraluilen, ja zelfs twee stuks in beeld hadden. Het was moeilijk aan te geven waar ze precies zaten. Maar tegenwoordig met de digitale telefoontjes hadden

we na enig speurwerk Jos en Mark in de gaten en dus ook de Oeraluil. Eentje, want de andere was net vertrokken. Toch konden we deze prachtige grote uil mooi bewonderen. Iets na Bobrov, nabij de Poolse grens hebben we bij een verkoopstalletje ons brood genuttigd in de kou. Volgend jaar misschien toch weer een warm land? Op de Poolse kant bij Wspanie zijn we naar de monding van het stuwmeer gegaan. Dit is weer net Slowaaks! Hier mooi de Citroenkwikstaarten gezien, zowel man als vrouw. Maar ook de vele Paapjes lieten zich mooi bewonderen, evenals Rietzanger en Knobbelswaan. Het werd er niet beter op, het begon redelijk te sneeuwen toen we bij ons hotel Gobor aankwamen. Wederom een voortreffelijk diner. Het lijsten bracht de vogelstand op 102 soorten.

Maandag 6 mei, Vitanova-Ruzomberok

Voordat we richting de echte bergen gingen hebben we voor het ontbijt nog wat rond het hotel gekeken. Waterspreeuw was op verschillende plekken te zien. De Grote Gele Kwikstaart broedt langs het hotel en Peter ontdekte de Kleine Vliegenvanger. Na het ontbijt nog even gekeken of de Kleine Vliegenvanger zich nog liet zien, maar helaas. Wel zeer dichtbij enkele grazende reeën.

Ree. 📷 Jan-Willem Hermans

Bij het hartelijk afscheid kregen we van de hotel-eigenaar en eigenaresse nog drie flesjes sterke drank mee. De Schreeuwarend zat nu niet in de boom, maar in het weiland erlangs. Op naar Ru-

zomberok naar het hotel. Onderweg in Tvrdosin inkopen gedaan. Iets voorbij dit plaatsje zijn we een zijweg ingeslagen de bergrug op. Mooi een Notenkraak gezien, maar ook Raaf en Appelvink. Ruzomberok is een redelijke plaats, gelegen aan de voet van een bergkam. Via deze plaats leidt een steile weg door het bos ons omhoog naar het hotel Malina. Een prachtig gelegen hotel, wat in de winter een skigebied is. Maar nu ook een beetje, er lag wat sneeuw. Na inchecken de omgeving verkend. Overal waren Beflijsters aanwezig. We hebben buiten het hotel in de ijzige kou ons brood gegeten en gewacht op de gids. Peter heeft contact gehad met een Slowaakse vogelaar, die hier niet woont, maar wel de omgeving kent en ons drie dagen begeleidt. De gids stelde voor om in de buurt van het hotel een wandeling te maken. Dit was achteraf gezien een fikse wandeling, waarbij het weer steeds slechter werd en het op een gegeven moment flink sneeuwde en ook bleef liggen. Uren gewandeld en bijna geen soorten gezien.

Terug in het warme hotel kwamen we bij het lijsten uit op maar vier nieuwe vogels en bleven we steken op 106 soorten.

Dinsdag 7 mei, Ruzomberok

Voor het ontbijt nog wat rond gekeken in het winterse landschap rond het hotel. Beduidend minder Beflijsters te zien en zeer moeilijk te fotograferen. Na het ontbijt het klaargemaakte lunchpakket meegenomen en met de gids naar de Velka Fatra gegaan. We zijn een dal ingelopen. Mooie omgeving, maar helaas in de bossen niet veel vogels te zien. Wel hebben we mooi de Morielje, een voorjaarspaddestoel kunnen bekijken. Terug bij de auto's dook plots een Steenarend op, wat een beesten! Ook hier Waterspreeuw en Zwarte Mezen. Het weer was beduidend beter geworden. De Withalsvliegenvanger liet zich wel horen, maar we kregen hem nauwelijks in het vizier. We besloten om naar een ander gebied te gaan, in de buurt van Lucky Kupele. Het dorpje uitrijdend langs een thermaal bad komen we op een bosweg. Hier zouden we mogelijk Drieteenspecht en Dwerguil moeten kunnen zien. We reden tot we niet meer verder konden. Te voet een zeer steil hellend pad opgegaan. Het viel op hoeveel er in het bos gekapt wordt en er aan houtoogst gedaan wordt. Meestal komt dit de soortenrijkdom niet ten goede. Bij een open plek zouden de Dwerguiltjes te horen moeten zijn. We hebben geen geluk. Wel zagen we Zwarte Mees, Boomklever, Grote Bonte Specht, Gaai en Goudvink. Een grote roofvogel vloog voor ons weg en jawel, weer een Steenarend die een stuk verder op een rotspunt ging zitten. Bij de auto's vloog nog een Sperwer voorbij. Na het diner bracht de vogelstand ons op 109 soorten. Twee dagen met gids had ons qua soorten niet echt vooruit gebracht.

Woensdag 8 mei, Ruzomberok

Ook weer voor het ontbijt rondgekeken in deze prachtige omgeving. De Herten stonden rustig op de helling te grazen. Bij een koud zonnetje was het iets aangener dan gisteren. Na het ontbijt zijn we nog met gids zuidelijk van Ruzomberok naar Donovaly gegaan. Dit ligt vrij hoog, zodat je met de auto al veel hoogte gewonnen hebt. Een

mooie boswandeling volgde met als resultaat Fluiters, Witruispecht en Goudhaan. Terug bij de parkeerplaats hebben we het lunchpakket genuttigd. Hierna gereden naar een hoge plek in de buurt van Liptovske Revuce. Een zeer steile wandeling met geen of nauwelijks vogels. We besloten zelf om een ander gebied te gaan en wel het stuwmeer Liptovska Mara. Volgens onze gegevens moesten we daar van alles kunnen zien. De gids ging mee. Aangekomen bij het kleinere stuk van het stuwmeer, genaamd Besenova begonnen we weer werkelijk te vogelen. Op het stuwmeer was van alles te zien. Tafeleend, Kuifeend, Brilduiker, Zwarte Stern, honderden Gier-, Boeren- en Huiszwaluwen, Visdief, Dwergmeeuw, Aalscholver en Knobbelzwaan. John ontdekte een Zwarte Zee-eend! Diverse honderden kilometers van de zee verwijderd. We stonden langs de weg geparkeerd en opeens achter ons begon een Schreeuwarend aan zijn jacht. Hij werd gestoord door een Torenvalk. We reden door naar het grote stuwmeer. We hadden een plek waar regelmatig Kwartelkoning gehoord werd. Deze keer niet, maar wel mooi de Grauwe Klauwier gezien. Ook vloog de Blauwe Reiger en Raven rond, evenals de Roodborsttapuit. Met de auto's tot aan het stuwmeer gereden. Op het water zat een Parelduiker. Deze moeten nog helemaal naar het noorden en zijn dus doortrekkers. Terug naar Ruzomberok, waar we de gids bij het station afgezet hebben. Deze moest terug naar Bratislava. Na het diner en het lijsten hebben we geprobeerd op de televisie beeld te krijgen van de wedstrijd Ajax-Tottenham. Dit lukte niet, maar met het Ziggo abonnement van Theo en de tablet van mij konden we toch, zei het op klein formaat, naar de wedstrijd kijken. O ja, de stand is gekomen op 122 soorten. De eerste afvallers komen in de buurt.

Donderdag 9 mei, Ruzomberok-Michalovce

Vandaag gaan we naar het oosten van Slowakije. Na het ontbijt over de snelweg D1 richting Michalovce. Een behoorlijke rit, zodat we halver-

wege het natuurgebied Slovanska Raj Podlesok hebben aangedaan. Het regende jammer genoeg een beetje. We hadden een tip gekregen dat hier een Drieteenspecht te zien zou zijn. Driemaal is scheepsrecht! We moesten hier betalen voor de auto's en per persoon entree betalen. Dit zijn we niet gewend. Een mooi gebied en na een stevige wandeling kwamen we op de plek waar de Drieteenspecht zou moeten zitten en verroest, het duurde niet lang voor dat we het beestje in zicht hadden. Eindelijk!! Ook de Boomklever liet zich bewonderen. Waarschijnlijk waren we dicht bij het nest, zodat we na enig gefotografeerd te hebben, zijn terug gelopen. Weer de snelweg op om bij Spisske Pohradie rechtsaf naar de Siesels te gaan. Dit is één van de weinige plekken in Slowakije waar deze beestjes nog zitten. Mooi kunnen bekijken. En nu op weg naar Michalovce.

Drieteenspecht. 📷 Martien van Dooren

Vlak voor Michalovce zag Peter in een flits een grote roofvogel zitten. Hij dacht aan een Keizerarend. De weg was te druk om plotseling te stoppen. De bakkies brachten uitkomst, zodat busje drie wel kon stoppen. Het duurde een hele tijd voordat we weer contact hadden met busje drie. Naast de Klapkester zou een Schreeuwarend zitten, foto's wezen echter uit dat Peter gelijk had en

het een Keizerarend was. Met regenachtig weer kwamen we bij hotel Biela-Labut aan. Wat een teleurstelling. Dit hotel had zijn gloriejaren al lang beleefd en we gingen terug in de Sovjet tijd. De uitbaters hadden hun beste tijd ook al lang gehad. Vervelend was echter dat er nauwelijks conversatie mogelijk was, ze spraken enkel Slowaaks. Met veel pijn en moeite hebben we duidelijk gemaakt dat we ook diner wilden, hetgeen geschiedde. Het was te eten. Bij het lijsten kwamen we op 126 soorten en was de eerste afvaller, Martien, een feit.

Siesel. 📷 Jan-Willem Hermans

Vrijdag 10 mei, Michalovce

Voor het ontbijt werd er toch nog door een enkeling in het stadje gevogeld. Dit leverde onder andere een Spotvogel op. Het ontbijt was zeer slecht, twee worstjes en twee broodjes en een beetje jam. Suikerthee, voor koffie moest betaald worden. Vandaag staan de Senne visvijvers op het programma. Een absolute must-go voor vogelaars. De weg naar de visvijvers was al geweldig, wat te denken van Grauwe Klauwier, Paap en Grauwe Gors. We hebben de auto's bij de ingang van de visvijvers geparkeerd. We liepen het terrein op en zagen een grote plas met de volgende soorten, Grote Karekiet, Kleine en Grote Zilverreiger, Witoogeend, Duizenden Boeren-, Gier-, Oever- en Huiszwaluwen, Zwarte Stern, Witvleugelstern en Fuut. Helaas werden we gevraagd om het terrein te verlaten. Rondom ligt een wandelpad, echter heb je niet zo'n mooi zicht op de vijvers. Bij de auto's nog even het nest van de Bui-

delmees fotograferen en toen begonnen met het lopen langs de vijvers. Het was eindelijk warm en zelfs een beetje bedrukkend weer. De roofvogels gingen de lucht in. Diverse Bruine Kiekendieven, maar ook schitterend Keizerarend gezien en maar liefst drie Zeearenden in één beeld. Overal hoorde je Grote en Kleine karekiet, Snor, Sprinkhaanzanger en Rietzanger. Een prachtig gebied. Aalscholvers, Lepelaars, Kwak en roepende Koekoeken. Terug bij de auto's hebben we gepicknickt. Van hieruit zijn we via het stuwmeer Zemplinska Sirava naar de heuvels van Vihorlat gereden. Op het eind van de weg de auto's geparkeerd en een wandeling gemaakt naar het Morske meertje. Onderweg eerst de zang, maar ook gezien de Withalsvliegenvanger. Er was ook een foto gemaakt van de Witrugspecht. Op het meertje vliegt een Oeverloper weg. We hadden het plan om naar de andere zijde van de Senne visvijvers te gaan. Er loopt echter nergens een weg die in de buurt komt van de vijvers, jammer. Wel een leuke omgeving, met veel Veldleeuwerikken en Zomertortels. In een dorpje gestopt voor de Grauwe Klauwier. Ook Wielewalen vlogen voorbij. Zouden de bewoners beseffen in welke natuurweelde ze leven? We zijn nog naar de plek gereden waar we de eerste dag de Keizer-

arend gezien hadden. Een fikse regenbui bracht echter roet in het eten. In het hotel besloten we om niet in het hotel te eten en zijn we het dorp in gelopen. Bij de plaatselijke Chinees hebben we heerlijk gegeten. Na afloop nog even gelijst. De stand is aanzienlijk gestegen en is gekomen op 149 soorten. Morgen vroeg op, ontbijten doen we niet in dit hotel.

Zaterdag 11 mei, Michalovce-Krakau

Zoals gezegd vertrokken we om 7.30 uur. Het wordt vandaag veel in de auto zitten om weer in Polen uit te komen. Maar er is ook nog genoeg tijd om te vogelen. Op weg naar Hriady om hopelijk de Sakervalk te zien. Helaas geen Sakervalk. Wel een auto vast in de modder. Maar met zoveel expertise en man-vrouwkracht lukte het toch om weg te komen. In de buurt zou ook een Keizerarend moeten broeden. In de buurt gekomen zagen we al een Keizerarend in de lucht. Op een gegeven moment kwam er een tweede bij en werd een baltsvlucht uitgevoerd. Een moment later meldde zich zelfs nummer drie aan. Prachtig mooi in het zonnetje kunnen zien. Overal groot-schalige gele velden om ons heen, de Gele Kwikstaarten vallen nauwelijks op in deze velden,

Henk Arnoldussen, Hans Brouwer, Peter van de Braak, Martien van Dooren, Koos Doorten, Jose Escher, Diny Fleuren, Gerrit Goorts, Marc Gottenbos, Jan-Willem Hermans, John Hermans, Lenie van Heusden, Theo van Oort, Theo Peters, Isidro Rendon, Lies Schoenmakers, Simone Schraven, Mark Stevens, Annelies Timmerman, Ria de Vent, Peter Vlamings, Tonny Vlamings en Jos van der Wijst

evenals onze vrouwelijke leden!! De Koekoek zat hier ook in de buurt om zijn eieren kwijt te raken. In Trebisov hebben we ons ontbijt genomen en nadien ook inkopen gedaan voor het middageten. We rijden nu naar het gebied gelegen tegen de Hongaarse grens, het Zemplen gebied. Al een paar keer vanaf Hongarije bekeken, nu dus vanaf Slowakije. We reden naar de omgeving van Strazne, wat een prachtig gebied. Al snel zagen we een jagende Grauwe Kiekendief. Gestopt langs het landweggetje leverde dit de volgende soorten op: Kleine Klapekster, Grauwe Gors, Paap, Ooievaars en zelfs twee Hoppen. Bij een boerderij zat in een afschuining een kolonie Bijeneters. Ook Zomertortels vlogen voorbij. Wat een plek. De weg vervolgend naar Velky Kamenec liet nog eens Kleine Klapeksters zien. Hier in de buurt lag een steengroeve, waar Oehoe's broeden. Bij de groeve aangekomen bleek deze gesloten te zijn. We vervolgden de weg richting Vinicky. Iets hiervoor hebben we in een wijngaard, we zijn hier in de Tokaj-regio, ons brood op gegeten. Het uitzicht was geweldig, zodat hier ook de groepsfoto gemaakt is. En nu naar Polen, een hele rit door de bergen, wel een mooie rit. Onderweg gestopt voor Schreeuwarend en Keizerarend. Nog voor het donker werd kwamen we aan bij het hotel. Eerst de auto's nog vol getankt en een beetje schoon-gemaakt. Morgenvroeg moeten deze weer ingeleverd worden. De teller is gekomen op 154 soorten. José is hier met 156 soorten het dichtste bij gekomen. Een mooi resultaat.

Zondag 12 mei, Krakau-Eindhoven

Vroeg ontbijten, auto's inleveren, vliegtuig in en weer naar Eindhoven. Het zit er al weer op. Terugkijkend hebben we mooie vogels gezien, hoogtepunten waren de Ruigpootuil, Keizerarenden, uiteindelijk de Drieteenspecht en de omgeving van Strazne. Een gebied om nog wat uitgebreider te verkennen. Jammer was dat het weer ons dit jaar niet mee gezeten heeft, waardoor we enkele soorten zeker gemist hebben en het mid-

dageten niet altijd aangenaam was in de kou. Volgend jaar toch weer zuidelijker??

Waargenomen 154 vogelsoorten:

Parelduiker, Fuut, Dodaars, Aalscholver, Kak, Kleine Zilverreiger, Grote Zilverreiger, Blauwe Reiger, Purperreiger, Ooievaar, Zwarte Ooievaar, Lepelaar, Knobbelzwaan, Grauwe Gans, Wilde Eend, Krakeend, Pijlstaart, Slobeend, Wintertaling, Zomertaling, Tafel-eend, Witoogeend, Kuifeend, Brilduiker, Grote Zee-eend, Grauwe Kiekendief, Bruine Kiekendief, Sperwer, Havik, Wespandief, Buizerd, Zeearend, Steenarend, Keizerarend, Schreeuwarend, Slangenarend, Visarend, Torenvalk, Boomvalk, Slechtvalk, Patrijs, Fazant, Waterhoen, Meerkoet, Kraanvogel, Kleine Plevier, Kievit, Wulp, Oeverloper, Dwergmeeuw, Kokmeeuw, Stormmeeuw, Pontische Meeuw, Visdief, Zwarte Stern, Witvleugelstern, Witwangstern, Houtduif, Turkse Tortel, Zomertortel, Koekoek, Oeraluil, Ruigpootuil, Gierzwaluw, Bijeneter, Hop, Draaihals, Zwarte Specht, Groene Specht, Grote Bonte Specht, Kleine Bonte Specht, Witruigspecht, Drieteenspecht, Veldleeuwerik, Kuifleeuwerik, Oeverzwaluw, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Waterpieper, Boompieper, Graspieper, Witte Kwikstaart, Grote Gele Kwikstaart, Gele Kwikstaart, Citroenkwikstaart, Waterspreeuw, Winterkoning, Heggemus, Roodborst, Nachtegaal, Zwarte Roodstaart, Paap, Roodborsttapuit, Tapuit, Beflijster, Merel, Kramsvogel, Zanglijster, Grote Lijs-ter, Snor, Sprinkhaanzanger, Grote Karekiet, Rietzan-ger, Bosrietzanger, Kleine Karekiet, Spotvogel, Tuin-fluiter, Braamsluiper, Grasmus, Zwartkop, Fluit-er, Fitis, Tjiftjaf, Goudhaan, Vuurgoudhaan, Bonte Vlie-genvanger, Withalsvliegenvanger, Grauwe Vliegenv-anger, Kleine Vliegenvanger, Buidelmees, Glanskop, Matkop, Pimpelmees, Koolmees, Zwarte Mees, Staartmees, Kuifmees, Boomklever, Taigaboomkruiper, Grauwe Klauwier, Kleine Klapekster, Klapekster, Spreeuw, Wielewaal, Gaai, Notenkraker, Ekster, Kauw, Raaf, Bonte Kraai, Roek, Ringmus, Huismus, Vink, Appelvink, Europese Kanarie, Groenling, Putter, Goudvink, Kneu, Kruisbek, Grauwe Gors, Geelgors, Rietgors.

Jan-Willem Hermans

Vogel in De Maashorst...

'de Grasmus'

De Grasmus (*Sylvia communis*) is een algemeen voorkomende vogel in de Maashorst. Het is een broedvogel van vrij open, met struikgewas begroeide terreinen. Het mannetje heeft een lichtgrijze kop, een zuiver witte keel en roze borst. De kruinveren worden bij zang en opwindning opgericht. Het vrouwtje mist de grijze kop en heeft de kleur als de vleugels wat het beste omschreven kan worden als roestkleurig. Een jonge vogel is bijna geheel roodbruin. Zijn korte, dansende baltsvlucht, waarbij de slanke bouw en lange smalle staart opvallen en zijn krassende zang maken hem tot een opvallende verschijning. De baltsvlucht wordt ook wel omschreven als een vlinderachtige vlucht. Grasmussen verblijven in de winter in midden Afrika en Oost-zuid Afrika. Ze moeten dus elk jaar de Afrikaanse woestijn de Sahel over. Dit is in 1969 fataal geweest, door droogte en omstandigheden is maar zo'n 20 % van de broedvogels terug gekomen in Nederland. Het herstel is ingetreden, maar ook in 2002 was er weer een dal.

Grasmus. 📷 Marc Gottenbos

De stijging is doorgezet, maar op dit moment is de trend weer iets negatief. Gelukkig niet in de Maashorst. In 2009-2010 bij onze laatste grote telling hadden we maar liefst 135 territoria van de Grasmus. Vrijwel alle zangers zijn nachttrekkers, ook de Grasmus is voornamelijk een nachttrekker. Het nest wordt laag op een verborgen plaats gebouwd. Vaak ligt het in een wirwar van bramen en brandnetels en het eerste legsel (gewoonlijk vijf eieren) wordt vanaf half mei gelegd. Het vrouwtje broedt alleen, maar beide ouders verzorgen de jongen. Wanneer men het nest te dicht benadert, alarmeren de ouders met een rauw en scheldend "tsjarr". Zowel broedduur als uitvliegperiode zijn kort (ongeveer elf dagen), zodat er meestal nog tijd is voor een tweede broedsel, dat gemiddeld kleiner is dan het eerste. De betekenis van zijn Latijnse naam is: algemene bosvogel. De Nederlandse naam zou doelen op een deel van het biotoop van de vogel, namelijk lange grassen en kruidachtige planten en op de kruipende en sluipende manier waarop hij zich door de struiken beweegt. Het element 'mus' houdt dan ook geen vergelijking in met de Huismus, maar is een aan het Duitse mucken (=zich bewegen) verwant woord. In onze streken werd hij ook wel Grassak genoemd, een grappenmaker. Meer gebruikelijke Brabantse naam is Bremkwijtje, omdat hij zich kwijt maakt, dat wil zeggen in het struweel verdwijnt. Vroeger werd er veel naar nesten gezocht, het nest is komvormig en met mos bekleed, zodat de bijnaam Mosköpke gegeven werd. In de Avifauna van Noord-Brabant (1962) werd het een talrijke broedvogel genoemd. Gelukkig is de Grasmus in de Maashorst nog veelvuldig te zien.

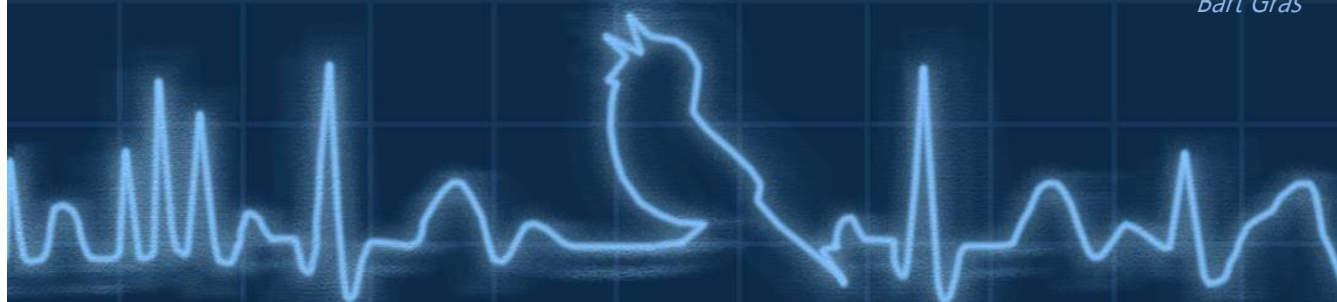
Jan-Willem Hermans

Luider

Ibtjif

Wie met regelmaat de vogelwaarnemingen op waarneming.nl volgt moet het zijn opgevallen. Het wemelt van de meldingen van Iberische Tjiftjaffen. Een ware invasie. Toch staat de soort niet bekend als invasieve trekker. In de jaren 2000-2015 waren er 26 gevallen, die door het CDNA (= Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna) zijn goedgekeurd. In 2019 alleen zijn er al meer dan tien gemeld. Het CDNA keurt meldingen alleen goed als er een geluidsopname van het waargenomen beest is toegevoegd. De verschillen in verenkleed en andere kenmerken zijn namelijk vaak onvoldoende om met zekerheid te bepalen of het een Iberische Tjiftjaf of een Tjiftjaf is. Wat wel opvalt is dat de laatste vier jaren er elk jaar vier gevallen zijn die geaccepteerd zijn. Wat kan er hier toch allemaal aan de hand zijn. Een eerste mogelijkheid is dat zuidelijke soorten naar het noorden oprukken. De Bijeneter en Orpheusspotvogel zijn voorbeelden van soorten waarvan de populatiegrens steeds meer naar het noorden aan het opschuiven is. Een tweede mogelijkheid is dat we met een waarnemereffect te maken hebben. Vaak wordt bij waarnemingen gemeld dat de zang niet de hele tijd het typische aflopende deuntje laat horen, maar soms gewoon weer "tjif-tjaf" aan het eind van zijn liedje. Dat laatste is een forse indicatie dat het geen zuivere koffie is met de zingende vogel, maar de waarnemer meldt de vogel wel als Iberische Tjiftjaf. Toch hebben we met die tweede mogelijkheid iets leuks bij de hand. Want hoe zit dat eigenlijk als een vogel niet zuiver "tjif-tjaf" (de tjiftjaf, [hier](#) opname van een 'niets aan de hand tjiftjaf' uit Nederland te horen) of zuiver aflopend tjif-tjaf (de iberische tjiftjaf, [hier](#) op opname uit Nederland te horen). We komen dan op grote delen onbekend terrein. Terrein ook waar stammenoorlogen worden uitgevochten. Aan de ene kant zijn er mensen, die ervan overtuigd zijn dat het gaat om exemplaren die gehybridiseerd zijn. Aan de andere kant zijn er mensen, die het standpunt verdedigen dat gewone Tjiftjaffen hun Iberische collega's imiteren en dat in hun liedje opnemen. Voor hybridisering is het nodig dat er overlap is tussen de gebieden waar de gewone Tjiftjaffen voorkomen en waar de Iberische Tjiftjaffen voorkomen. Die dichtstbijzijnde grenzen zitten toch in het zuiden van Frankrijk en in Spanje en Portugal. Daar moet zich dan een gemengd huwelijk voltrekken en daarna moet de nakomeling ook nog besluiten, maar eens meer dan 1000 kilometer naar het noorden te trekken. Voor het imiteren is het voldoende als de vogelsoorten elkaar tegenkomen tijdens de trekperiode. Onze Tjiftjaffen trekken met grote regelmaat door het zuiden, langs hun Iberische soortgenoten. Daarna komen ze vrolijk terug in Nederland om hun nieuwe zangkunsten te tonen. Dit lijkt mijzelf een stuk waarschijnlijker. Het kan in Nederland dan voor verwarring bij vogelaars zorgen. Luister maar eens naar [deze opname](#). Toch hybridiseren vogels regelmatig en heeft dit ook effect op hun zang. Zelf heb ik een keer een opname gemaakt van een Fitis, die gehybridiseerd was met een Tjiftjaf. Je krijgt dan een zang die een mix van tjif-tjaf en "het is nu wel mooi weer, maar het blijft niet zooooo" is. Je kunt dat [hier](#) horen. Ook bekend is de Kuifleeuwerik en de Theklaleeuwerik. In Portugal en Spanje zitten de Kuifleeuweriken vooral in de lage gebieden en de Thekla's op grotere hoogte. Daartussen zit een zone waarin de beide soorten voorkomen en ook vaak hybridiseren. Met een prachtige mengzang als gevolg. In Nederland geeft de Tjiftjaf ons dus al de nodige hoofdbrekens met de verschillende zangvarianten. Ik vind dat boeiend en een extra stimulans om veel verschillende zangvormen van de bekende Tjiftjaf op te nemen. Hopelijk krijg je zelf ook de kans om eens een 'bijzondere' Tjiftjaf tegen het lijfje te lopen.

Bart Gras

Uitgelicht

Grote Waadvogels, Kraanvogels en Trappen

Nadat we in de vorige uitgave van het Bruujssel de Hoenders en Rallen hebben besproken blijft nu een restgroep over van Grote Waadvogels, Kraanvogels en Trappen. De orde *Ciconiiformes* telt vijf families van waadvogels (steltlopers) uit warme en gematigde streken.

We kennen 118 soorten met allemaal zeer lange poten, een grote snavel en een lange, zeer buigzame hals. **Flamingo's** hebben zwemvliezen tussen de tenen, maar bij de overige *Ciconiiformes* zijn de tenen vrij en is de duim (achtertteen) opponeerbaar, zodat ze op boomtakken kunnen zitten. De onderorde *Ardeae* omvat alle **Reigers, Zilverreigers, Ralreigers, Roerdampen, Kwakken en Woudaapjes**. Deze soorten zijn al in een eerdere uitgave van het Bruujssel besproken. De onderorde *Ciconiidae* bevat naast de **Ooievaars en de Mara-boes ook de Ibissen, Lepelaars en de flamingo's**. De Ibissen- en Lepelaarsfamilie *Threskiornithidae* vertonen een bijzonder sterke neiging tot groepsvorming. **Ibissen en Lepelaars** foerageren, broeden, slapen en vliegen altijd samen. De Flamingo-familie *Phoenicopteridae* bevat een vijftal leden waarvan de meeste minder bekend zijn. Wij zullen ons in deze uitgave richten op de **Ooievaar, de Zwarte Ooievaar, de Zwarte Ibis, de Lepelaar en de Flamingo**. De orde *Gruiformes* telt tien families met in totaal 198 soorten van zeer uiteenlopend formaat en uiterlijk; van grote kraanvogels en trappen tot kleine rallen, waterhoentjes en koeten. Verschillende vertegenwoordigers van de familie *Rallidae* waartoe de rallen, waterhoentjes, koeten, porseleinhoentjes en kwartelkoningen behoren, zijn ook al in de vorige uitgave van het Bruujssel besproken. Wij richten ons in deze editie op de

Kraanvogel van de familie *Gruidae* en op de **Grote en Kleine Trap** van de familie *Otididae*. De familie *Gruidae*, alias de kraanvogelfamilie, omvat vijftien soorten, verdeeld over twee onderfamilies. Het zijn allemaal grote waadvogels met een lange hals en ze komen in bijna alle windstreken voor. Trappen zijn zware op de grond levende vogels en worden wel met kleine struisvogels vergeleken. Ze vormen echter een eigen familie en kunnen uitstekend vliegen. De trappenfamilie *Otididae* telt wereldwijd 25 soorten. Die zijn allemaal sterk gebonden aan droge, open milieus zoals savannen en steppen.

Ooievaar

-*Ciconia ciconia*-

Algemene kenmerken

en (broed)biotoop: Met deze grote, zwart-witte, roodpotige, snavel klepperende waadvogel is iedere inwoner van Europa van jongs af bekend. Rond 1980 was hij in onze streken bijna uitgestorven, maar dankzij beschermende maatregelen en heruitzetting is deze prachtige vogel hier nu weer elk jaar te zien. In veel landen wordt de Ooievaar als geluksbrenger gezien en daarom geduld en ontzien. Dat hij graag broedt op of bij gebouwen, bewijst al dat hij sinds lang vervlogen tijden met mensen samenleeft. Kleine aantallen Ooievaars overwinteren in Europa, zelfs in ons land, maar de meeste trekken elk najaar naar Afrika weg. Een klein deel van de Zuid-Europese broedvogels blijft 's-winters in Europa. De Ooievaars die nu in ons land broeden, stammen merendeels af van uitgezette 'project-ooievaars' en hebben het trekkin-

stinct vaak verloren. Volgens de laatste gegevens van Sovon bedroeg het aantal in Nederland overwinterende Ooievaars in 2016 ongeveer 720 bij 825-1000 broedparen. De meeste in West-Europa broedende Ooievaars trekken via Spanje naar Gibraltar en steken daar over naar Afrika, waar ze van Senegal tot Kameroen overwinteren. Midden- en Oost-Europese Ooievaars trekken via de Bosporus naar Oost-Afrika. Dat ze juist smalle zeestraten uitzoeken om over te steken, hangt samen met hun vliegtechniek. Ooievaars maken graag gebruik van opstijgende warme luchtstromen (thermiek). Ze vliegen liever geen lange einden over open zee, omdat zulke stijgwinden daar ontbreken. Een broedpaar heeft bijna een week nodig om een nest te bouwen. Meestal gebruiken Ooievaars een oud nest dat ze eerst een opknappbeurt geven. Door alle uitbreidingen kan zo'n nest wel twee meter breed worden. In de holtes tussen de takken van het reuzenbouwsel broeden vaak allerlei zangvogels zoals mussen, kwikstaarten en spreeuwen.

Ooievaar. 📷 Dick Slaa

Ooievaars eten heel gevarieerd, maar uitsluitend dierlijk voedsel. Op het menu staan ongewervelden (insecten, wormen, kreeftachtigen, weekdieren), knaagdieren, reptielen en amfibieën. Bij gelegenheid eten ze ook vissen, eieren en jonge vogeltjes. Ze zoeken hun voedsel zowel op de grond als in ondiep water, maar steeds in een open omgeving met lage begroeiing.

Herkenning: de Ooievaar is een overbekende vogel, die gemakkelijk te herkennen is aan de zwarte slagpennen en het verder witte verenkleed en zijn felrode snavel en poten. De snavel is lang driehoekig met een dikke basis. Van de mondhoek loopt een zwarte teugelstreep naar het oog. Door de brede, rechthoekige wieken, de diep gevingerde handvleugel, de gestrekte hals en de poten die ver achter de staart uitsteken is ook het vliegbeeld heel karakteristiek. Ooievaars zijn zeer zwijgzaam. Afgezien van gesis en gekuch in de broedtijd brengen ze nauwelijks stemuitingen voort. In plaats daarvan klepperen Ooievaars met de snavel. Dat castagnettengeluid is van verre hoorbaar, het wordt versterkt door de keelholte, die daartoe wordt verwijld om als klankkast te dienen. Zowel mannetjes als vrouwtjes klepperen, vooral ter begroeting, niet alleen op het nest maar ook in de vlucht. Daarbij werpen ze de kop achterover tot hij de rug raakt.

Zwarte Ooievaar

-*Ciconia nigra*-

Algemene kenmerken

en (broed)biotoop: de Zwarte Ooievaar is de enige andere Ooievaar soort in Europa naast onze (gewone) Ooievaar, die iets groter wordt en meer spanwijdte heeft, maar veel scheelt het niet. De Zwarte Ooievaar broedt hoofdzakelijk in Midden- en Oost-Europa en ontbreekt vrijwel in West-Europa, waar de broedpopulatie in Spanje en Portugal een geïsoleerde verspreidingskern vertegenwoordigt. In West-Europa zie je de soort vooral als doortrekker. Toch broeden er jaarlijks 20 tot 30 paren in Frankrijk en ook in de Belgische Ardennen doen zich geregeld enkele broedgevallen voor. De voornaamste broedgebieden liggen in Polen, de Baltische staten, Rusland alsook plaatselijk in Griekenland en Turkije. De aanwezigheid van bossen, liefst in een rotsachtige omgeving, is van levensbelang voor deze vogels. Hun nesten bouwen Zwarte Ooievaars liefst op plaatsen waar

mensen heel moeilijk bij kunnen. Meestal installeren ze zich op een dikke hoofdtak of in een takvork van een grote boom, 12 tot 25 m hoog boven de grond; maar ze vestigen zich ook dikwijls op randen of richels van rotswanden. Het nest kan wel twee meter breed en anderhalf meter hoog worden. Zwarte Ooievaars houden er grote jacht-territoria op na, waar je altijd veel zoet water kunt vinden in de vorm van beken, riviertjes, plassen, moerassen en vochtige graslanden. Daar vangen ze kikkers en padden, kleine reptielen en insecten; die vormen wel hun hoofdvoedsel, maar af en toe eten ze ook kreeftachtigen en piepkleine zoogdieren. Zwarte Ooievaars vormen vaste broedparen voor het leven verenigd. Na de voorjaartrek, eenmaal terug in de broedgebieden, bouwt elk broedpaar een takkenest in de top van een zware boom, vaak een eik of een beuk. Het vrouwtje legt daar twee tot vier eieren, die door beide ouders in ongeveer vijf weken worden uitgebroed. De jongen worden negen tot tien weken op het nest verzorgd voor ze uitvliegen.

Zwarte Ooievaar. 📷 Mignon v.d. Wittenboer

Herkenning: de Zwarte Ooievaar verschilt opvallend van de Ooievaar door zijn grotendeels zwarte verenkleed met paarse en groene weerschijn kleuren. Alleen de buik, de onderborst en de oksels zijn wit. Het lichaam loopt sierlijk uit in een lange, lenige, zwarte hals en staat op lange rode poten. De kleine kop eindigt in een lange, felrode snavel die geleidelijk in de scherpe punt is versmald. Het oog is wat sprekender gemaakt met een rode rand eromheen. Bij jonge dieren zijn de snavel en oog-

ring nog groenachtig zwart; die worden pas op latere leeftijd rood. Herkenning in vlucht van grote afstand en bij fel zonlicht is vaak verrassend moeilijk, maar de Zwarte Ooievaar heeft op de onder-vleugel alleen witte okselveren. De Zwarte Ooievaar kleppert vrijwel niet met de snavel; in vlucht zelden een buizerdachtig *pioe*.

Zwarte Ibis

-Plegadis falcinellus-

Algemene kenmerken

en (broed)biotoop: Ooit broedde de Heremietibis in Europa. In Frankrijk is de Heilige Ibis inmiddels stevig ingeburgerd, maar de Zwarte Ibis is op dit moment de enige inheemse soort in ons werelddeel. Het is ook de enige grote waadvogel met een omlaag gekromde snavel en een geheel donker verenkleed met mooie rode en groene weerschijntinten. De Zwarte Ibis is een algemene soort die in feite op alle bewoonbare continenten voor komt. De populatie in Europa gaat echter achteruit als gevolg van het verdwijnen van moerasgebieden. De Zwarte Ibis heeft een voorkeur voor natte plaatsen, omzoomd door rietlanden of andere dichte begroeiing waarin hij rijkelijk voedsel kan vinden, zoals oevers van plassen, meren en rivieren, moerassen, delta- en overstromingsgebieden, brakke kustlagunes en mangrovebossen. Deze grote waadvogel beperkt zich tot pootjebaden en waagt zich niet in diep water. Tijdens de trek verplaatsen ze zich in grote V-formaties, vooral 's nachts. In West-Europa is de soort nog zeldzaam al hebben zich kleine broedpopulaties in Spanje en Zuid-Frankrijk gevestigd in gebieden waar 's winters ook vaak zwervers of late doortrekkers worden gezien. Vooral in de herfst verschijnen ook geregeld Zwarte Ibissen in onze streken. De afgelopen decennia nam het aantal meldingen bij ons aanzienlijk toe. Volgens het Sovon is het eerste broedgeval wellicht aanstaande. Zwarte Ibissen nestelen in bomen of struiken in een moerassige omgeving met veel riet. Meestal vormen de vogels

gemengde broedkolonies met andere grote waadvogels zoals reigers, zilverreigers, lepelaars en andere Ibissoorten. In sommige kolonies worden zelfs aalscholvers aangetroffen. Het nest wordt meestal op een hoogte van minstens vijf meter boven de grond gebouwd. Het is een platform van rietstengels, takken en twijgen, bekleed met verse plantendelen. De bouw vergt twee dagen waarbij beide ouders zich inspannen. Per seizoen wordt één legsel geproduceerd van drie tot zes blauwgroene eieren. Die worden door beide oudervogels in drie weken uitgebroed. De jongen worden ook door beide ouders grootgebracht. Zwarte Ibissen foerageren in ondiep water, vaak op vele kilometers afstand van hun broedplaatsen. Zwarte Ibissen hebben een gevarieerd menu.

Zwarte Ibis. 📷 Dick Slaa

Naast de vele insecten (waaronder krekels, libellen en waterkevers) eten ze ook spinnen, wormen, weekdieren, kreeftachtigen, vissen, amfibieën en reptielen. Tot dezelfde familie (*Threskiornithidae*) behoort ook de Heilige Ibis – *Threskiornis aethiopicus* – met een zwart-wit verenkleed. De Heilige Ibis, inheems in Afrika en het Midden-Oosten, stond in het oude Egypte symbool voor de god Toth. Vanuit ontsnapte en losgelaten vogels ontwikkelde zich vanaf de jaren tachtig een forse broedpopulatie aan de West- en Zuid-Franse kust. In Frankrijk bleken Heilige Ibissen als predator van legsels en jongen een bedreiging te vormen voor andere broedvogels zoals reigers, sterns en plevieren. Daarom werd een actieplan opgesteld om de

populatie te beperken door middel van vangst en afschot.

Herkenning: de Zwarte ibis is gemakkelijk te herkennen aan zijn donkere verenkleed, zijn lange dunne poten en de lange, omlaag gebogen snavel. De Zwarte Ibis lijkt op afstand egaal donker. Van dichtbij zijn de volwassen vogels in het broed- of zomerkleed kastanjebruin met fraai groene, bronsrode en paarse weerschijnkleuren. Jonge vogels zijn dof en grijs van tint, meer zoals de volwassen vogels in het winterkleed. Zowel op de grond als in de lucht is de Zwarte ibis doorgaans erg zwijgzaam. Alleen in de voortplantingstijd laten ze in de broedkolonies geregeld hese krassende en dofse grommende geluiden horen.

Lepelaar

-*Platalea leucorodia*-

Algemene kenmerken

en (broed)biotoop: De Lepelaar is zonder twijfel een van de mooiste en eigenaardigste waadvogels van Europa. Hij heeft een lange spatelvormige snavel en maakt ondanks zijn grote formaat opmerkelijk snelle wiekslagen. Hij is sterk gebonden aan moerassen. Ontwatering en drooglegging van moerassen en vervuiling van het watermilieu zijn de voornaamste factoren die leiden tot vernietiging van de habitat van de Lepelaar. De Lepelaar is officieel beschermd, maar gaat desondanks bijna overal in Europa in aantal achteruit. Lepelaars houden zich op in stille baaien, riviermondingen en lagunes, alsook bij meren, plassen en moerassen in het binnenland. De grote waadvogel zoekt altijd vochtige, open plaatsen op met water van hoogstens 20 tot 30 cm diep waar het wemelt van kleine waterdieren zoals insecten, weekdieren, kreeftachtigen en kleine vissen. Ze waden rustig voort, een beetje voorovergebogen en met de brede top van de iets geopende snavel in het water. Daarbij maken ze maaiende bewegingen met hun snavel. Wanneer ze in hoofdzaak op de tast kleine waterdieren vinden, grijpen ze die met

een snelle beweging vast en heffen daarna snel de kop om de prooi door te slikken. De voornaamste broedgebieden van de Lepelaar liggen in Azië. De soort broedt ook in Europa maar alleen plaatselijk, in schaarse, verspreide kolonies. Nederland ligt aan de noordgrens van het broedareaal van de Lepelaar. Volgens de laatste Sovon gegevens zijn er nu 2530-3050 broedparen en 80-180 winteraantallen in Nederland. Vanaf eind februari, maar vooral in maart keren de Lepelaars uit Afrika in hun Europese broedkolonies terug. Lepelaars kiezen heel verschillende plaatsen uit om te nestelen. Sommige populaties broeden op stapels droog riet aan de oever van sloten of plassen, andere leggen nesten van takken en wier in bomen aan. De dieren vormen wel steeds kolonies, dikwijls samen met verschillende soorten reigers. In april en mei leggen de vrouwtjes drie tot vijf witte, roodbruine-en-grijs-gevlekte eieren, die door beide broedpartners ruim drie weken worden bebroed. Na zes of zeven weken hebben de jongen het vliegen onder de knie. Na de broedtijd vanaf eind juli, verlaten de West-Europese broedvogels hun kolonies. Ze verzamelen zich in grote troepen op voedselrijke plaatsen aan de kust en gaan merendeels in augustus en september op weg naar het zuiden. Ze volgen daarbij de kust, trekken via Portugal en Spanje, steken daar over naar Marokko en vliegen door naar Mauritanië en Senegal om daar de winter door te brengen.

Lepelaar. 📷 Marc Gottenbos

Herkenning: De Lepelaar is kleiner dan de Grote Zilverreiger maar groter dan de Kleine Zilverreiger. Het meer horizontaal gehouden lichaam en de lange snavel zijn op afstand de grootste verschillen met de Grote Zilverreiger. Ook is het wit minder helder dan het wit van de zilverreigers. In het zomer- of broedkleed heeft de Lepelaar een bos-sige witte kuif, een kale oranje keelhuid en okergele halsveren ter hoogte van de krop. De volwassen vogels hebben een zwarte snavel met gele top terwijl de jonge vogels een vleeskleurige snavel hebben en grauwe poten die later zwart worden. De Lepelaar vliegt met gestrekte poten en nek i.t.t. beide zilverreigers die met ingetrokken nek vliegen. Lepelaars vliegen krachtig en rechtlijnig met diepe regelmatige vleugelslagen.

Flamingo

-Phoenicopterus ruber-
Algemene kenmerken

en (broed)biotoop: Roze veren, opvallend lange poten en een unieke snavel. Bijna iedereen kent de Flamingo. Maar de andere leden van de flamingofamilie zijn minder bekend. In alle warme en gematigde delen van de wereld komen nog minstens 4 andere, meestal iets kleinere, meer of minder roze soorten voor. De Flamingo (ook: Grote Flamingo) is inheems in Eurazië en Afrika met de meest nabije kolonies langs de kusten van de Middellandse Zee. Soms dwalen vogels noordwaarts af tot in Nederland. Vermoedelijk ontsnapte of vrijgelaten vogels vestigden zich vanaf de jaren tachtig in een broedkolonie Chileense Flamingo's (waarmee ze soms paren) in het Zwillbrocker Venn, net over de grens bij Winterswijk. De Flamingo leeft aan strandmeren (lagunes) en riviermondingen (estuaria). Deze grote waadvogels broeden bijna uitsluitend in Zuid-Europa, maar ze overwinteren in het hele Middellandse Zeegebied en verderop in Afrika. In Frankrijk nestelen 15.000 tot 20.000 broedparen (25% van het totale aantal). De broedkolonies liggen in Frankrijk

vooral in de Camargue, de waterrijke delta van de Rhône; in de broedtijd zal je maar zelden flamingo's op andere plaatsen tegenkomen. In deze tijd verzamelen de flamingo's zich in hun broedkolonies, die niet zelden duizenden individuen herbergen. Vogels die oud genoeg zijn om zich voort te planten zoeken dan een partner. Flamingo's worden ongeveer na 5 jaar geslachtsrijp. Ze wisselen elk jaar van partner en vormen dus geen vaste broedparen. Zo'n nieuw paar bouwt een verhoogd nest op de grond, door aarde en slik op te stapelen; het krijgt de vorm van een afgeknotte kegel, met een hoogte van 50 cm en een iets verdiepte bovenkant van 40 cm breed. Daarin legt het vrouwtje dan een enkel ei, dat door beide partners in ongeveer 30 dagen wordt uitgebroed. Nadat ze uit het ei zijn, blijven de jongen nog een dag of tien op het nest, alvorens ze verhuizen naar een soort crèche aan alle kanten beveiligd door volwassen dieren. Een deel van de vogels vertrekt in juli naar Spanje, Noord-Afrika of nog verder zuidwaarts om de winter door te brengen, soms helemaal in Senegal. Die trekkende vogels keren in maart weer terug om te broeden. Flamingo's zijn sterk gespecialiseerd in hun voedselkeuze: ze eten hoofdzakelijk pekelkreeftjes. Dit kleine diertje bevat een pigment uit de groep der carenotoiden en dat veroorzaakt bij de volwassen vogels de roze kleur.

Flamingo. 📷 Dick Slaa

De in Zuid-Europa nestelende Flamingo's vormen in feite een ondersoort (*Phoenicopterus ruber roseus*) van de Caribische Flamingo (*Phoenicopterus ruber ruber*), die meer lichtrood van kleur is. Er bestaan nog meer flamingosoorten zoals de Chileense Flamingo (*Phoenicopterus chilensis*) met grijze poten en roze "knieën". Vaste broedplaats van deze soort is sinds 1983 het Zwillbrocker Venn, net over de grens bij Winterswijk.

Flamingo. 📷 Dick Slaa

Herkenning: De Flamingo heeft een slank lichaam, geheel bedekt met bleekroze veren; alleen de slagpennen aan de vleugels zijn zwart (zowel de handpennen als de meer naar binnen gezeten armpennen). De vleugeldekenveren aan de voet van die slagpennen zijn vaak ten dele diep rozerood (verder wit). Ook de poten zijn roze en er zitten zwemvliezen tussen de tenen. De snavel is eigenaardig van vorm: omlaag geknikt, ook weer roze met een zwarte top. Vrouwtjes zijn doorgaans wat kleiner dan mannetjes. Jonge dieren hebben een vuilwit verenkleed en grijsbruine poten. Op de grond is de Flamingo een spraakzaam dier, dat zich uit in gansachtig gebabbel en trompettende geluiden. Daardoor is het in zo'n kolonie vaak erg rumoerig. Flamingo's vliegen recht en krachtig met horizontaal gestrekte poten en hals; in de vlucht valt het zwart van de vleugels sterk op.

Kraanvogel

-*Grus grus*-

Algemene kenmerken

en (broed)biotoop: De Europese Kraanvogels broeden incidenteel bij ons. In de laatste atlasjaren ondernamen 5 (2013), 9 (2014) en 14 paren (2015) een broedpoging. Daarnaast waren jaarlijks enkele paren aanwezig die niet tot broeden overgingen. De meeste Kraanvogels broeden bij ons in het Fochtelooverveen. In dit hoogveengebied is de waterstand de afgelopen decennia opgeschroefd, waardoor een rustige habitat ontstond. De najaarstrekkende van deze dieren raakt juist de oostrand van ons land, dus zie je hier met regelmaat groepjes passeren en af en toe houden die zelfs even halt om te "pleisteren". In de voortplantingstijd verblijven kraanvogels vooral in veenachtige en moerassige gebieden, of aan de oevers van grote wateren. Ook tijdens de trek houden ze graag af en toe halt op pleisterplaatsen bij meren en plassen, maar ze zijn dan ook geregeld te zien in grootschalige akker- en weidegebieden. De Kraanvogel broedt in een tamelijk omvangrijk gebied op het noordelijk halfrond; dat broedareaal strekt zich uit van Duitsland en Scandinavië tot het oosten van Siberië. De trekroute van de broedvogels uit Scandinavië en de Oostzeelanden loopt via West-Duitsland en Frankrijk en sluit nog net de oostrand van Nederland en België in. Alle broedparen trekken in het najaar zuidwaarts om te ontkomen aan de koude winters. De vogels trekken in groepjes, die meestal in oktober op weg gaan. Tijdens hun reis vliegen kraanvogels gewoonlijk in linie of V-formatie. Door de voortgaande vernietiging van broedplaatsen, onder meer door drooglegging van moerassen, ontwatering van veengronden en bosbouwkundige ontginning, is de West-Europese Kraanvogelpopulatie fors in omvang afgenomen. De Kraanvogel is in heel Europa een beschermde soort. De voornaamste zorg gaat uit naar de bescherming van de

pleisterplaatsen op de trekroute naar de overwinteringsgebieden. De broedparen vormen zich in april. Het baltsritueel omvat een soort dansje waarbij de partners zich tegenover elkaar opstellen en de koppen omhoogwerpen. Kraanvogels zijn grondbroeders; het nest heeft de vorm van een grote stapel planten en wordt dikwijls op een eilandje aangelegd, zodat het broedsel aan alle kanten door water wordt beschermd tegen nestrovers. In mei of juni legt het vrouwtje daar twee of drie eieren in, die door beide ouders in ongeveer 30 dagen worden uitgebroed. De eieren zijn groenachtig met bruinrode vlekjes en gemiddeld 95 mm lang. De jongen zijn nestvlinders.

Kraanvogel. 📷 Dick Slaa

Herkenning: De Kraanvogel wordt tot de grote waadvogels gerekend, vanwege zijn kenmerkende, zeer lange en zwarte poten. Hij houdt het lichaam, met daaraan een lange sierlijke gebogen hals, meestal tamelijk recht overeind. Zijn verenkleed is overwegend in grijs tinten uitgevoerd, van asgrijs tot leigrijs. Van het oog loopt een witte band ver naar achteren over de hals. Voorhoofd, kin en keel zijn zwart; boven op de kop zie je een rode vlek. Ook het oog is rood. De staart is kort, de vleugels zijn daarentegen zeer lang en vormen wanneer ze zijn ingevouwen een wapperende verenbundel achter aan het lichaam. Tenslotte heeft de Kraanvogel een lange, spitse dolkvormige snavel. Kraanvogels vliegen met gestrekte hals, als de Ooievaar maar meestal in linie of V-formatie. Het

geluid is vocaal met diverse luide en verdragende roepen. De contactroep (voornamelijk in de vlucht) is diep trompetterend, trillend of krassend *krro* en *karr*.

Grote Trap

-*Otis tarda*-

Algemene kenmerken

en (broed)biotoop: De Grote Trap is een van de zwaarst vliegende vogels. De mannetjes kunnen 18 kg zwaar worden en hebben in zomerkleed lange, witte veerborstels aan weerszijden van de keel, die met de jaren langer worden. De Grote Trap is sterk gebonden aan open, droge landschappen, zoals de Russische steppen, waar hij nog vrij talrijk is. Een belangrijke voorwaarde is dat de vogels een onbelemmerd uitzicht hebben, zodat ze roofdieren tijdig zien aankomen. In het algemeen mijden Grote Trappen bewoonde of door wegen ontsloten gebieden. Vroeger was hij ook elders in Europa vrij algemeen, maar door de aantasting van zijn leefomgeving en diverse andere door mensen veroorzaakte bedreigingen is hij bij ons op veel plaatsen sterk in aantal teruggelopen. De Grote Trap komt op diverse plaatsen in Europa voor en bewoont in Azië meer aaneengesloten gebieden. De Europese broedplaatsen liggen deels op het Iberisch Schiereiland, verder in Midden- en Oost-Europa. Spanje herbergt ongeveer de helft van de totale wereldpopulatie. Grote Trappen brengen een groot deel van de dag met eten door. Op de steppe eten ze vooral plantaardig voedsel, van bladen en stengels tot bloemen, wortels, knollen en bollen. Daarnaast eten ze insecten, wormen, spinnen, eieren, reptielen en kleine zoogdieren. In het voorjaar hullen de mannetjes zich in hun prachtkleed en voeren ze spectaculaire baltsceremonie op. Daarbij zetten ze hun veren hoog op, spreiden ze hun vleugels, blazen ze hun keelzakken op en heffen ze hun staart om-

hoog. Hun kop werpen ze naar achteren en schudden ze van links naar rechts. De indrukwekkende vertoning gaat dikwijls gepaard met pootgetrappel en hese, blaffende geluiden. Na de paring bouwen de vrouwtjes in hun eentje een nest. Ze maken een ondiep kuiltje in de grond dat ze met dorre plantendelen bekleden. Vervolgens leggen ze twee of drie grijsgroene eieren met bruine of grijze vlekjes. Na een broedtijd van drie tot vier weken kruipen de jongen uit het ei.

Grote Trap. 📷 Mark van Els

Herkenning: Vooral het mannetje van de Grote Trap is een indrukwekkende verschijning. Hij is herkenbaar aan de roodbruine borst en de dubbele knevel van witte veerborstels. De bovendelen zijn zwart gestreept roodbruin en de onderdelen wit. De goedgevulde staart is kort en roodbruin van kleur. De Grote Trap heeft verder een korte, dikke, grijze snavel en lange krachtige zandkleurige poten. Het vrouwtje is een stuk kleiner en minder opvallend. Haar hals is slanker en grijs en haar staart is minder gevuld. Ondanks zijn grote gestalte vliegt de Grote Trap schijnbaar moeiteloos laag boven de grond met rechtlijnige, krachtige slagen. De Grote trap is gewoonlijk zwijgzaam, maar in de baltsijd laat het mannetje rochelende en heesblaffende geluiden horen. Wanneer hij zijn keelzak opblaast of weer leeg laat lopen, gaat dat gepaard met herhaalde, zachte zuchtgeluiden.

Kleine Trap

-*Tetrax tetrax*-

Algemene kenmerken

en (broed)biotoop: Door zijn grote lichaam op hoge poten en zijn kleine kop doet de Kleine Trap aan een hoendervogel denken. Toch is hij meer verwant aan de kraanvogels. Het is een schuwe, zeldzame en daardoor weinig bekende vogel. Wie hem wil zien, moet naar Spanje of Frankrijk afreizen. Bij ons is hij slechts een dwaalgast. De Kleine Trap is deels stand- en deels trekvogel; alleen de meest noordelijke groepen uit Frankrijk en West-Azië trekken 's-winters naar het zuiden. Langs de Middellandse Zee bewoont de Kleine Trap uitgestrekte, droge, woeste gronden, zoals de vlakke van de Crau niet ver van de Camargue. Verder noordwaarts komt hij ook in een ander ecosysteem voor, namelijk in landbouwgebieden, vooral op braakland en in luzerne- en klaverakkers. De intensivering in de landbouw is de oorzaak van het achteruitgaan van de soort. De inrichting van enorme monoculturen (mais, koolzaad) zonder bufferzones in de vorm van kruidenrijke akkerranden leiden ertoe dat de habitat van de Kleine Trap verloren gaat. In Frankrijk worden de populaties nu elke zomer nauwkeurig geïnventariseerd door telling van de zingende mannetjes. De Franse overheid is nu overgegaan tot het nemen van maatregelen, samen met de boeren. Ook in Spanje speelt het probleem. Daar treedt de overheid nu handelend op door geld uit te trekken voor bescherming van de soort. De Kleine Trap leeft in groepen. De hele winter door en ook voorafgaand aan de trek, zie je vaak grote zwermen van honderden individuen. In de zomermaanden wanneer de dieren broeden leven de dieren meer op zichzelf, want de nesten moeten minstens 400 m uit elkaar liggen. Al in maart keren de Kleine Trappen terug naar de uitgestrekte dorre vlakten waar ze hun broedplaatsen hebben. De roep van de mannetjes is een kort raspnd geluid wat steeds wordt herhaald. De balts gaat met rumoer gepaard: om

bij een vrouwtje in de smaak te vallen, geeft het mannetje zich al zingend over aan springerig dansend gedrag, waarbij hij veel met de poten trap-pelt, de halsveren opzet en de kop achterover werpt. Het nest is niet ingewikkeld, gewoon een kuiltje in de grond, bekleed met wat plantendelen. In mei worden de eieren gelegd, die in drie weken worden uitgebroed. De jongen verlaten het nest nog voor ze goed en wel zijn opgedroogd.

Kleine Trap. Marc Gottenbos

Herkenning: de Kleine Trap is ongeveer zo groot als het vrouwtje Fazant. Adult mannetje in de zomer: op de zwarte hals zijn twee opvallende smalle witte dwarsbanden zichtbaar. De bovendelen zijn vaalbruin met een donkere tekening, de onderdelen wit. Kop en keel zijn loodgrijs met een gelige kruin. De ranke poten zijn ook gelig. Het vrouwtje blijft kleiner en is geheel bruinachtig op de witte eindjes van de slagpennen na. In de vlucht maken de vleugels van het mannetje een fluitend geluid, alleen onderbroken wanneer het dier even uitzweeft. Overigens is de zang, hoewel ver dragend, erg eentonig: *trrp trrp*. Misschien komt daar wel de naam trap van het West Slavische *drop* vandaan. De vlucht is hoender- of eendachtig; middellange, afgeronde vleugels met enigszins gebogen handpennen; veel wit op de vleugel, ook op armpennen, contrasterend met zwarte toppen aan buitenste handpennen en handdekveren.

Dick Slaa

Bronvermelding:

Handboek vogels van Nederland, *Luc Hoogenstein en Ger Meesters*

ANWB vogelgids van Europa, *Lars Svensson*

Vogels van Europa, *Editions Atlas*

Vogelatlas van Nederland, *Sovon*

Soort/grootte	Typering/habitat	Verenkleed man	Kop/snavel man	Poten
Ooievaar 95-110 cm	Broedvogel Trekvo- gel/open land- schappen	Zwart-witte vleugels	Kop en hals wit/ rode snavel	Rode poten
Zwarte Ooievaar 90-105 cm	Doortrekker 5 en 8/ broedvogel open terreinen bij bossen	Bovendelen zwart met weerschijnkleu- ren/ Witte buik	Zwarte kop met rode oogrand/ rode lange snavel	Rode poten
Zwarte Ibis 55-65 cm	Dwaalgast meestal in de herfst/ broed- vogel Zuid-Europa meren en moeras- sen	Roodbruin met me- taalgls/ Vleugels bruinzwart	Bruine kop met bruin oog/ lange, dunne omlaag ge- bogen snavel	Vleeskleurige poten
Lepelaar 80-93 cm	Broedvogel 3-10 meren, plassen, moerassen	Wit lichaam/ okerge- le onderhals	Witte kuif/ zwarte snavel met gele lepelvormige top	Zwarte poten
Flamingo 120-145 cm	Broedvogel Zuid- Europa zilte kust- wateren	Bleekroze verenkleed	Lange sierlijk gebo- gen hals/ grote geknikte snavel met zwarte top	Lange roze po- ten met zwem- vliezen
Kraanvogel 110-120 cm	Doortrekker 03-04 en 10-11/ inciden- teel broedvogel steppen en moe- rassen	Asgrijs tot leigrijs lichaam/ armpennen hangen van achteren bossig naar	Hals zwart en wit/ Lange spitse sna- vel/ Rode kruinvlek	Lange zwarte poten
Grote Trap 90-105 cm	Dwaalgast 11-02 Broedplaatsen steppen Spanje Midden- en Oost- Europa	Zwart gestreepte roodbruine bovende- len/ witte onderde- len/ Roodbruine borst	Grijze kop en bo- venhals/ knevel van witte veerborstels/ korte dikke grijze snavel	Lange krachtige zandkleurige poten
Kleine Trap 40-45 cm	Dwaalgast/ broed- vogel Zuid-Europa hooilanden en steppen	Bruingrijze bovende- len/ witte onderde- len/ Lange zwarte hals met 2 witte banden	Wangen en kin blauwgrijs/ gelige kruin en gele sna- vel/ Rood oog	Gelige poten

Vogelwacht Winkel

de lente begint

Een nieuwe lente, een nieuw geluid. Wij kunnen u helpen optimaal te genieten van dit mooie jaargetijde. Hier vindt u een kleine selectie. Ziet u iets niet neem dan gerust contact op met de winkel: winkel@vogelwachtuden.nl of kijk op de website voor een uitgebreider overzicht www.vogelwachtuden.nl

ANWB Vogelgids van Europa

De klassieker voor het herkennen van vogels. Deze gids mag in uw boekenkast niet ontbreken. Alle Europese vogels staan erin. In de tekeningen staat aangegeven waar u voor de herkenning op moet letten. Ledenprijs € 27,50 (elders € 32,99)

Steltlopers van Europa

Is het eerste en meest complete Nederlandstalige handboek dat alle 82 Europese steltlopers beschrijft incl. dwaalgasten. Het boek bevat ruim 600 schitterende detailfoto's, complete soortbeschrijvingen waarbij de soorten met elkaar vergeleken worden, vliegbeelden, silhouetten en vogelgeluiden.

Ledenprijs € 40,- (op bestelling, elders € 44,95)

Veldgids Diersporen

Het standaardwerk over diersporen! Geschreven door dé Nederlandse deskundige (en Vogelwachtlid!) Annemarie van Diepenbeek. Beschrijft sporen van de zoogdieren, vogels, amfibieën en reptielen van West-Europa. Ledenprijs € 27,00 (op bestelling, elders € 34,95)

Gasten van Bijenhôtels

Dit boekwerk beschrijft in detail hoe je een bijenhotel kunt maken. Ook beschrijft het uitvoerig welke 'gasten' erin komen logeren. Diverse soorten bijen en graafwespen bouwen er hun nestjes in, en daar komen weer verschillende roofdieren en parasieten op af. Dit levert vele uren kijkplezier op, en dat in eigen tuin! Prijs op aanvraag.

Ideeën nodig voor in en om het huis?

Kom eens kijken en vraag advies én alles voor een voordelige prijs

De Kleuter
 tuincentrum

OOK VOOR TUINONTWERP, AANLEG EN ONDERHOUD

U zoekt een goede hovenier?

Die zijn vak verstaat en kennis van zaken heeft?

Laten we kennismaken!

Kijk ook eens op onze site.

GOORKENSWEG 1 - 5405 BV UDEN - 0413- 26 10 78 - INFO@DEKLEUTER.NL - WWW.DEKLEUTER.NL

Foto Rooijmans

www.fotorooijmans.nl

Markt 10 - 6021CD - Budel
tel. 0495-494890
h.rooijmans1@chello.nl

Al vele jaren zijn wij het adres voor Swarovski verrekijkers, Spottingscopes en toebehoren.

Met gedegen advies en eindeloos geduld staan we u terzijde in uw keuze voor het juiste Swarovski produkt.

Een produkt dat beschouwd mag worden als de "Rolls Royce" onder de optiek. De "EL-serie" bijvoorbeeld wordt op 140 punten op kwaliteit gecontroleerd. Daardoor ontstaat een produkt waarop met een gerust hart 30 jaar garantie wordt gegeven (10 jaar bij spotting scopes)

 SWAROVSKI

SWAROVSKI OPTIK DIGISCOPING

Dankzij de DCA, DCB en TLS800 gaat voor u de fascinerende wereld van SUPER-TELE-FOTOGRAFIE open.

Met gemak haalt u uw moeizaam te benaderen object 40,...50,...60 maal dichterbij. Vogels en wild fotograferen was nog nooit zo gemakkelijk.

Met 30 jaar ervaring in fotografie kunnen wij u uiteraard een schat aan informatie en adviezen verstrekken, waardoor goede resultaten meteen haalbaar zijn.

Het assortiment van Swarovski omvat meer dan 25 kijkers en telescopen.

Zoekt u een bepaald boek over vogels, vraag het ons!

Daarnaast een zeer uitgebreide algemene voorraad van 1.500.000 boeken met specialisatie op het gebied van natuur, oude zeldzame boeken, Nederlandse streekgeschiedenis, antieke prenten, plaatjesalbums, ansichtkaarten, schoolplaten en strips.

antiquariaat

VAN HOORN

IN- EN VERKOOP VAN BOEKEN,
PRENTEN EN PRENTBRIEFKAARTEN

Houtstraat 35, 6511 JK Nijmegen

☎ 024-3223772 ✉ van-hoorn@hetnet.nl

www.antiquariaatvanhoorn.nl

Bent u ook zo geboeid?

STOP met roofvogels en uilen in gevangenschap!

Logo:

HONDEN & KATTEN SPECIAALZAAK UDEN

Gratis bezorgservice in Uden, Oss, Veghel, Nijmegen, Wijchen en omgeving!

Onder andere in ons assortiment:

20 kg Senior krokant:	€ 34,00
20 kg Krokante brok:	€ 25,30
20 kg Superieur Kip & Rijst (Premium):	€ 31,50
20 kg Superieur Puppy brokjes:	€ 40,75
15 kg Superieur Lam & Rijst (hypoallergeen):	€ 27,75
20 kg Sensitive No Grain (hypoallergeen):	€ 43,30
10 kg 6-Mix kattenbrokjes:	€ 19,90

en vele andere soorten; ook alles in 10 kg verpakkingen

U bent ook van harte welkom in onze winkel:

Honden & Katten Speciaalzaak 4FEEDT
Volkelseweg 26 - 5405 NA Uden

**premium honden en katten voeders,
ZO'N KWALITEIT; ZO VOORDELIG !!**

Meer informatie en **VOORDELIG** online-shoppen (> 1.000 artikelen):
www.4feedt.nl Of vraag een folder aan: 0413-266 398

Bolk & De Bekker
ACCOUNTANTS ADVISEURS

Ons team van bedrijfsadviseurs staat voor u klaar!

Kwaliteit, Vertrouwen & Betrokkenheid

Velmolenweg 50 5404 LD Uden 0413-268343 uden@bolkendebekker.nl	Saffierborch 26 5241 LN Rosmalen 073-6422695 rosmalen@bolkendebekker.nl
---	--

www.bolkendebekker.nl

Hans Koster
NatuurFotografie

| Workshops | Cursussen | Reizen |
| Excursies | Lezingen |
| Foto op maat |

info@hknatuurfotografie.nl
06-53305526

www.hknatuurfotografie.nl

Thuis in wonen

Atriensis B.V.
Zernikestraat 17
Postbus 842
5600 AV Eindhoven
Telefoon: 040-2367859
Fax: 040-2364278

E-mail: info@atriensis.nl
Webite: www.atriensis.nl

Th. Peters Machinale Timmerwerken

Het juiste adres voor kozijnen en trappen

Eisenhowerweg 22
5466 AC VEGHEL
Tel.: 0413-377744
Fax: 0413-354755

Wij bieden u
met zekerheid
het beste
rundvlees uit
Nederland

FRANS KNOBBOUT
SLAGER

Drossaard 12, 5403 ET Uden
tel. 0413-267354
www.knobbboutslager.nl

 foto de vakman
Uden - Wijchen

**Echte foto speciaalzaak met
internet prijzen**

Marktstraat 10 - Uden
Telefoon: 0413-263695
E-mail: verkoop@fotodevakman.nl

**Deskundig
advies
lage
prijzen**

www.fotodevakman.nl
voor wie goedkoop een camera wil kopen....

- Loonbedrijf
- Transport
- Opzetstation

Duifhuizerweg 8
5406 TB Uden
Tel 0413 363785
Fax 0413 342047
info@kanters-bedrijven.nl
www.kanters-bedrijven.nl

PROFILE
DE FIETSSPECIALIST
...daar mag je *méér* van verwachten!

De Wilt

Profile De Wilt
Violierstraat 13
5402 LA Uden
Telefoon: 0413-262620
E-mail: info@profiledewilt.nl

snijders metaal

**IJZERWAREN
GEREEDSCHAPPEN
METALEN**

**Kapelstraat 1
5401 EC UDEN
Tel. 0413-262780**

de Bruin verzekeringen

**Een vertrouwd adres
voor al uw verzekeringen**

**Velmolenweg 87, Uden • Telefoon: (0413) 330999
E-mail: info@debruin.nl • Internet: www.debruin.nl**

HONDEN WASSERETTE IN ZEELAND

UNIEK IN DEZE REGIO!
DE HONDENWASSERETTE, DE PERFECTE
OPLOSSING VOOR IEDERE HONDENBEZITTER.
UW HOND WASSEN MET SHAMPOO,
ANTIVLOEDEN/TEKEN BEHANDELING EN
DAARNA DROOGFÖHNEN.
ALLES IN ÉÉN MOEITE EN GEEN ROMMEL
EN NATTIGHEID IN UW BADKAMER.
U KUNT 7 DAGEN PER WEEK TERECHT.

 WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117
5411 CK Zeeland Nbr
Tel (0486) 45 21 15 www.tonnywillemssen.nl

WILLEMSSEN TUIN- EN PARKMACHINES TANKSTATION HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117 - 5411 CK Zeeland Nbr - Tel (0486) 45 21 15 - www.tonnywillemssen.nl

- Verkoop van tuin- en parkmachines
 - Tuingereedschap
 - Berekening benodigdheden
 - Reparatie van tuin- en parkmachines
 - Slijpen van houtbewerking-gereedschap,
 - Veetondeuses scharen, messen, etc.
 - Levering en verkoop Shell/campinggas
 - Levering en verkoop petroleum/gasolie
 - 24uur Tamoil tankservice
- Altijd tanken via de betaalautomaat met 'n
bank/giro- of andere betaalcards

Graag tot ziens!

Openingstijden: Ma gesloten | Di t/m Do 8.00 - 18.00 uur | Vrij 8.00 - 20.00 uur | Za 9.00 - 16.00 uur

Hallo **JUMBO**

**"DE BESTE SUPERMARKT
VAN BRABANT"**

Jumbo, Roland de Laak

Drossaard 14-18

5403 ET UDEN

Telefoon: 0413-267837

COCK ULAND

de fietsenwinkel

Drossaard 47

5403 ES Uden

Tel. 0413-267088

**Hans van den Heuvel
Machinale Timmerwerken**

*Voor al uw binnen- en
buitendeuren*

Leurke 2A

5427 EE BOEKEL

Tel.: 0492-323861

Fax: 0492-324013

Website: www.heuveldeur.nl

**Kom kijken,
ontdekken én spelen**

Kinderboerderij Uden

**Artillerieweg 3, 5403 PB Uden
tel: 0413 - 250047**

Open: ma-vrij vanaf 10.00 uur

za en zo vanaf 13.00 uur

Sluiting: zomer 17.00 uur

winter 16.30 uur

www.kinderboerderij-uden.nl

ETIKETTEN

& STICKERS OP ROL

DRUKWERK

INTERNET

COMPLEET

Bezoek onze website
GRAPHISET.NL

Vogelwacht Uden e.o. is een zelfstandige vereniging die zich actief inzet voor alle, in de vrije natuur, levende vogels.

De belangrijkste doelstellingen zijn:

- Directe bescherming van vogels en hun biotoop;
- Het behouden en creëren van nestgelegenheid;
- Belangstelling kweken voor vogels bij een groot publiek;
- Deelname aan landelijke en provinciale activiteiten met betrekking tot vogelstudie en inventarisatie.

Het clubblad 'Het Bruujsel' verschijnt vier maal per jaar en is beschikbaar voor alle leden.

De full-color digitale versie is beschikbaar op onze website: www.vogelwachtuden.nl

